

Михаилъ П. Райденевъ секр. на комит. Ломъ

Година IV.

1906.

Книга IX—X.

ВИДЪЛИНА

МЪСЕЧНО СПИСАНИЕ

ПОСВЕТЕНО ЗА РАЗВИТИЕТО НА ДУШАТА, УМЪТЪ И СЪРЦЕТО.

СЪДЪРЖАНИЕ:

1. Какъ можемъ помогна на мнимо-мъртвитѣ. —
2. За сънищата. — 3. Видѣние. — 4. Починало момиче материализирано завежда докторъ при болната си майка. — 5. Мистерията въ медицинския съвѣтъ. — 6. Вампири на спиритическа литература. — 7. Анимизмъ и спиритизмъ.

Урежда и издава :

Т. И. Бъчваровъ — София.

Открива се подписка за
IX (1907) годиш. на

„Родина“

Отъ януари 1907 год. „Родина“ начина IX-та си годишнина. Материала прѣвъ тая година ще е подравдѣленъ на слѣднитѣ отдѣли:

I. Изъ родината. Въ тоя отдѣлъ ще се помѣщаватъ описанія на български градове, старини, пхтониеси и др.

II. Изъ науката. — Научни статии и литература.

III. Изъ шировия свѣтъ. — Очерки за далечни страни и народи, както и разкази и пхтониеси по свѣта.

Сп. „Родина“ е прѣпорѣчано отъ М-вото на Народната Просвѣта за училищнитѣ библиотеки. (Гледай сп. „Училищенъ Прѣгледъ,“ стр. 31 на II кн. 1902 г.).

Годишния абонаментъ е въ прѣдплата 5 лева за 12 мѣсечни книжки, а за странство 5.50 лева.

Прѣвъ годината ще се даде безплатна прит. книгата: „Манджурия“.

Всячко се извраща на адресъ: Редакция сп. „Родина“ — София.

Отъ Редакцията.

Открива се подписка за V (1907) годишнина на

„ВИДѢЛИНА“

Сп. «Видѣлина» е посвѣтено за развитието на душата, умътъ и сърдцето. Въ него се помѣщаватъ статии по съврѣменната Психология и Духознание.

Годишния абонаментъ е 3 лева за 10 книжки.

За странство „ 3.50 л. „ „ „

Абонаментътъ се внася направо въ редакцията на сп. «Видѣлина» — (ул. Пиротска № 39) София.

Искайте покани за записване на нови абонати.

ОТЪ РЕДАКЦИЯТА.

 Г-нъ П. Кировъ е пхтующъ агентъ на „Родина“ и „Видѣлина“. Молимъ абонатитѣ да му се довѣрватъ.

ВИДЪЛНА

МЪСЕЧНО СПИСАНИЕ

ПОСВЕТЕНО

ЗА РАЗВИТИЕТО НА ДУШАТА, УМЪТЪ И СЪРДЦЕТО.

Какъ можемъ помогна на мнимо-мъртвитѣ.

Всичко което вършимъ, посрѣдствомъ мисълта за живитѣ, можемъ го направи, даже още по-лесно за онѣзи, които сж прѣминали прага на смъртъта, защото, въ този случай, нѣма да имаме работа съ тѣжката физическа материя, която трѣбва да трепне и мисълта да може да достигне съзнанието въ будно състояние.

Веднажъ смъртъта мината, стрѣмлението на човѣка е да обърне вниманието си повече къмъ вжтрѣшния отъ колкото къмъ външния миръ. Теченията на мислитѣ, които обикновено се спущатъ къмъ външния свѣтъ, чрѣзъ органиѣ на усѣщанията, сега се намиратъ ограждани отъ едно зѣяще околно пространство, вслѣдствие изчезването на тѣхнитѣ инструменти. Сжщо както единъ човѣкъ, който се спуща къмъ мостъ, прѣзъ който е ималъ обичай да заминава отъ тамъ за нѣкоя долина, и внезапно се спира прѣдъ бездната на изчезналия мостъ.

Новото положение на астралното тѣло, което неочаквано се създава слѣдъ изгубването на физическото тѣло, се стрѣми слѣдъ туй да затвори менталнитѣ енергии и да имъ прѣпятствува да се изразяватъ на вънъ. Астралната материя, ако не се утѣкчава отъ влиянията на онѣзи, които сж останали назадъ по земята се прѣустройва на обвивателна черупка, вмѣсто единъ

пластиченъ инструментъ, а прѣградата, която прѣпятствува нахлуването на впечатления отъ вѣнъ, или излизането на впечатления отъ вжтрѣ, ще бжде толкова по точна, по-съвършена, колкото живота му на земята е билъ по-възвишенъ е по-чистъ. Но личността, която бива тѣй спжвана въ изливането на своитѣ вжтрѣшни енергии, нѣма освѣнъ да бжде по-възприемлива къмъ влиянията, идещи отъ менталния миръ, тя може, слѣдователно, да бжде подпомогната, насърдена и съвѣтвана много по-ефикасно, отъ колкото, когато е била на земята.

Въ свѣта, гдѣто отиватъ освободенитѣ отъ физическото си тѣло, една любяща мисль е тѣй осѣзаема въ чувствата, колкото е тука една задушевна приятелска дума, или едно нѣжно милване. Всички онѣзи, които умиратъ, трѣбвало би да бждатъ придружени съ мисли пълни съ любовъ и миръ; съ искрени благопожелания по поводъ тѣхното бързо заминаване прѣзъ долината на смъртта, до областта на свѣтлината, която се намира отатѣкъ гроба. Едно голѣмо число умрѣли прѣстояватъ по дълго врѣме въ това посрѣдствено състояние, отколкото биха стоели, ако по причина на лошата имъ карма, нѣмаше да бждатъ лишени отъ приятели, които отъ тази страна на смъртта щѣха да знаятъ какъ да имъ помогнатъ. И ако хората на земята знаеха какво щастие и утѣха се принася на онѣзи, които се намиратъ на пжтя къмъ небеснитѣ области, посрѣдствомъ тѣзи истински ангелски посрѣдници, чрѣзъ тѣзи мисли пълни съ любовъ и насърчение, ако познаваха могжществото, което тѣ притѣжатъ за да утѣшатъ и подкрѣпятъ, никой отъ тѣзи пжтници не би билъ изоставенъ съвсѣмъ самъ отъ онѣзи, които оставатъ назадъ. Любитѣ „умрѣли“, разбира се, иматъ право да изискватъ нашата любовъ и нашиѣ старания за тѣхно добро. Освѣнъ това, каква голѣма утѣха е още за скърбящото сърдце, което лишено отъ оня, на когото присжтствието озаряваше живота, че е въ състояние да послужи на любимото същество, като съдѣйсвува да бжде придружено по пжтя отъ ангелитѣ пазители на мисълта!

Окюлтиститѣ, които сж основали великитѣ религии, много се интересуваха отъ тѣзи услуги, дължими отъ онѣзи, които сж оставали на земята, къмъ тѣзи които сж заминавали отгатакъ гроба. Индиецътъ притежава своя *Shrâddha*, посрѣдствомъ когото помага на душитъ, които сж заминали въ другия свѣтъ за по-бързото тѣхно влизане въ *Soarga*. Християнскитѣ черкови иматъ своитѣ служби и молитви нарочно за „умрѣлитѣ“: Дай му Господи вѣченъ миръ и покой и дано свѣтлината да блѣщи непрѣкъснато върху него!“ Тѣй се моли християнина за любимия си умрѣлъ. Само протестанскитѣ секти, изъ между християнитѣ изобщо, изхвърлиха този толкова полезенъ обичай и още много нѣща, които принадлежаха на върховния животъ на християнина. Дано знанието на това имъ възвърне, слѣдъ не дълго врѣме, полезната и благотворната практика, отъ която невѣжеството ги е лишило!

Прѣвела отъ френски: А. Д-ръ Желѣзкова.

За сънищата.

Относително произхода и смисъла на сънищата има разни мнѣния. Най-ясно и опрѣдѣлено се е изказалъ Камилъ Фламарионъ.

Психологията признава два вида сънища: — първо, прѣработване сънно на дневни впечатления и второ, пророчески, т. е. сънища, които прѣдсказватъ бждащето.

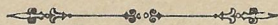
Всички сънища означаватъ нѣщо, само че ние сме много индеферентни, та имъ не даваме никакво значение.

Всѣки човѣкъ поне веднажъ прѣзъ живота си е сънувалъ нѣкои случки, за които не е и помислювалъ по напрѣдъ. И тия случки се сбждватъ. Но въпрѣки това ние пакъ сме скептици и се отнасяме съ недовѣрие къмъ тѣхъ.

Че сънищата играятъ важна роль въ живота на хората, това е фактъ вещественъ, неоспоримъ. Най-силенъ аргументъ е миналото. То крие въ себе си милиарди доказателства. Нали строчето Исусъ бѣ спасено чрѣзъ сънъ? Ами сънътъ на Фа-

раона за седемѣтъ тлѣсти и седемѣтъ мършави крави? . . . Подобни факти има и въ историята. . . А има и специални книги, въ които сж изложени системно и обусновано. За такива факти често се говори и пише. Въ периодичния печатъ срѣщаме сегизъ-тогизъ бѣгли бѣлѣжки за тѣхъ. И макаръ че често става дума за сънища, хората пакъ се отнасятъ къмъ тѣхъ безъ интересъ. А нѣкои, на които може би прѣзъ живота сж се сбжднали най-много сънища, отдаватъ сбждването на случайность и съвпадение. Ние тукъ ще приведемъ единъ примѣръ, който заимствуваме отъ единъ ежедневенъ столиченъ вѣстникъ. Това правимъ, защото факта е прѣсенъ, пѣленъ съ ужасъ и настрѣхване. Думата ни е за трагичната смъртъ на огняра К. Койчевъ — войникъ отъ желѣзнопѣтната рота, жертва на катастрофата, станала на 19 ноември 906 г. на софийската гара. „Другаритѣ на Койчева разправятъ, пише вѣстника, че той имъ казалъ, какво тия дни е искалъ отъ майка си да му прати единъ поясъ. Прѣзъ деньтъ на катастрофата, червения поясъ, какъвто обикновено носятъ селянитѣ въ тракийско, билъ пристигналъ на софийската гара, но Койчевъ не можалъ да го получи. Сутринтъ, прѣди да трѣгне отъ захарната фабрика, Койчевъ разправилъ на другаритѣ си, че нѣколко ноци наредъ сънувалъ страшни нѣща. Прѣзъ нощта, прѣди да пжтува, той сънувалъ, че майка му пратила червенъ поясъ, съ който се опасалъ много прѣстегнато. Послѣ обулъ чизмитѣ си, но тѣ били червени, като кръвь. Той взелъ вакса да ги почерни, но едвамъ ги намазалъ до половина и го събудили да пжтува . . . за да намѣри смъртъта си. *Странно прѣдчувствие?*“ . . .

Л. Бобевски.

~~У~~ Умоляватъ се абонатитѣ при брошировка или подвързия на цѣлото годишно течение да отдѣлятъ колитѣ отъ „Анимизмъ и Спиритизмъ“, прибавени при IV, V—VI, VII и VIII книжки и ги групиратъ съ приложенитѣ въ тая книжка, съ които съставляватъ една цѣлость. Отъ съдържанието се вижда, че тая статия на г. Аксаковъ слѣдва отъ стр. 25—32, 67—80 и по-натѣй въ колитѣ, дѣто всичко е завършено.

Отъ Редакцията.

ВИДѢНИЕ.

(разказъ).

У Добринови ставаше нѣщо необикновено: г-жа Добринова бѣ разфърлила всичко въ кѣщи; тукъ купчина вещи, тамъ столове, маси — чистяше и трѣбѣше грижливата домакиня, за да приготви стаята за посѣтители. Съ метла въ рѣка тя старателно измиташе стѣнитѣ, като се взираше да не остави по жглитѣ паяжина и прахъ, когато задъ нея нѣкой проговори:

— Какво си се подпретнала, Радке. Влѣзлата бѣ съсѣдка на г-жа Добринова, тя бѣса забѣлѣзано влѣзе въ стаята.

Домакинята сепнато се извърна и отговори:

— Бързамъ да разтрѣбя за деня, че нали знаешъ, нашъ Христо има мнозина познати; ще му дохождатъ на честито утрѣ. — Ами ти какъ си, Иванице, какво правятъ дѣцата?

— Ехъ, да кажемъ добрѣ... Азъ съмъ дошла да те моля за нѣщо, но . . .

Тя не додаде рѣчта си; слаба червенина полази по схвѣхналитѣ ѝ бузи и очитѣ ѝ се навлажниха. Г-жа Добринова си слѣдваше работата гърбомъ, та не забѣлѣза вълнението на съсѣдката си. Послѣдната се съвзе и додаде: — но сега ти си занята . . . азъ послѣ ще дойда.

Тя си излѣзе.

* * *

Иваница бѣ вдовица съ три малки дѣчица, които прѣди половина година бѣха изгубили любезенъ баща. Иванъ Стояновъ, баща имъ, дългогодишенъ работникъ шивачъ, отъ всѣкидневната сѣдяща работа бѣ развилъ въ гърдитѣ си една опасна за живота болѣсть. Това го застави да смѣни работата; но тази мѣрка бѣ твърдѣ закѣснѣла. Болѣстьта бѣ напрѣднала и не слѣдъ много Иванъ биде принуденъ да пази лѣглото и търпеливо да чака изхода на болѣстьта си. Ала какъвъ щѣше да

е края, той вече се досѣщаше, въпрѣки увѣренията на лѣкаря, който се трудяше да поддържа надеждата му съ утѣшения и рѣдовно прѣдписвани лѣкове. Иваница се бѣ натеглила да ходи за цѣрнове, а и спестенитѣ съ трудъ пари се изхарчиха и сиромашията бѣ почнала да наднича въ домѣтъ на клѣтия страдалецъ. . . Но и теглата, както и щастливитѣ дни иматъ свой край. Една вечеръ, когато търпеливата жена се бѣ надвѣсила надъ болния да му поднесе чаша съ лѣкъ, забѣлѣза, че изъ ноздритѣ му протичатъ алени струи кръвь; тя се оплаши, прибѣднѣ, нададе болѣзненъ викъ, изкочна вънъ и викна прѣзъ стобора съсѣдката си:

— Оле, Радке, да дойдешъ, че Иванъ отива!

Съсѣдката ѝ се затече, но додѣ влѣзнѣ въ стаята, заподирѣ я и мжжѣтъ ѝ, който току що се бѣ върналъ отъ магазията си. . . Влѣзлитѣ се надвѣсѣха съ изплашени лица надъ лѣглото на омираящия. . . Той мудро отправи погледъ на дошлитѣ и като видѣ съсѣда си, промълви съ твърдѣ слабъ гласъ:

— Христо, азъ от-и-в-а-мъ. . . на Бо-г-а и в-а-мъ ост-а-в . . .

Гласѣтъ му заглѣхна, само слабото движение на устнитѣ показваше, че иска да се доискаже, но нѣмаше мощъ . . .

Слѣдъ нѣколко минути той се прѣсели.

Господинъ Добриновъ проумѣ смисѣльта на думитѣ, що омираящия не доизрѣче. Съ дълбоко затѣна тжга въ душата, той се зае съ приличното погрѣбение на починалия, съ когото той бѣ прѣживѣлъ отъ дѣтинство.

* * *

Оскжднитѣ срѣдства съ смъртта на Ивана се съвършено изчерпиха. Бѣдната му жена за да прѣхранва тритѣ малолѣтни сираци, почна да работи чуждо— да пере и глади и, благодарение съчувствието на съсѣдитѣ си, понесе тежкия товаръ на злочестията: за малцина този свѣтъ е едемски рай— хиляди съ сълзи ноятъ тежъкъ товаръ. . .

Тѣй течеха днитѣ, додѣ настѣпятъ зимнитѣ мразове, които начнаха да запиратъ въ кѣщи радивата вдовица; тя трудно намираше работа, а и нуждитѣ се бѣха удвоили. Скоро лишение отъ насѣщния се почувства и гладъ застрашаваше клетитѣ сираци. Майка имъ отъ грижа да задоволи тѣхнитѣ нужди, не стигаше ѝ рѣка да си купи поне вехти обуца, а ходяше съ одърпани чехли. Свѣтли празници приближаваха и тя трѣбаше да се спрѣ между двѣ стѣни: босо се не ходи въ лютия мразъ. — Лишението и физическия трудъ бѣха сломили здравие то ѝ. Румяното нѣкога лице бѣ повѣхнало и зловѣщи брѣчки по него изказваха нравственитѣ мѣки, що убораваха душата ѝ. . . Многѣжди тя се бѣ запѣтвала да влѣзе въ съсѣдитѣ си, но нѣщо извѣтрѣ я спираше, и тя наново се връщаше. Но нуждитѣ се не шегуватъ. Най-послѣ тя се рѣши да влѣзе въ съсѣдката си, но както видѣхме, нѣма смѣлостта да ѝ изложи нуждитѣ си.

* * *

Прѣди г-жа Добринова да се залови за чистение на стайтѣ, тя бѣ изпратила до г. Добринова слугинята съ списъкъ на потрѣбни нѣща, които той бѣ обѣщаль да накупи за домакинята и дѣцата; тѣ съ нетѣрпѣние чакаха връщането на слугинята. Но ей, че и Ката довтаса съ множество връски въ кошницата ѝ. Зарадвани дѣцата се втурнаха върху ѝ. Но г-жа Добринова ги смѣмра и тѣ наоставиха заграбенитѣ кукли, кундурки и други подарѣци за Рождество.

— Не бързайте дѣца: утрѣ е Дѣдо Коледа, бащинъ ви день: тогазъ ще ви се дадатъ, — наставнически добави майката.

Срѣчно домакинята прѣфѣрли прѣзъ рѣка купенитѣ вещи — нови чепици за нея, за мжжѣтъ ѝ и пр. и ги прѣбра въ долапа.

* * *

Рано се завърна отъ магазията г-нъ Добриновъ и рано побърза да си отпочине: многото залиси прѣди празника го бѣха уморили и той скоро заспа спокоенъ сънь.

Г-жа Добринова бѣ закѣснѣла тази вечерь съ своето суетене да приготви всичко за утрѣшния день; кадѣ срѣднощъ влѣзна тя въ спалнята и остана очудена, кога видѣ мжжътъ си да сѣди на леглото съ втораченъ поглелъ на стѣната.

— Що има? какво ти е? Защо си станалъ? нали спеше? зареди тя да пита съ разтревоженъ гласъ.

— Ти . . . не видѣ ли? промълви съ треперливъ тонъ той.

— Какво да видя?

— Не го ли видѣ? . . . ей тамъ бѣше, тамъ до стѣната . . . сжщия Иванъ, какъвто си бѣше . . . На, тамъ се бѣше изправилъ . . . и колко жално, жално ме гледаше.

— Какво е това отъ тебе, Христо, за какво разправяшъ, какъвъ е тоя Иванъ.

Г-жа Добринова застава съ блѣдо лице да слуша обяснението на мжжа си, който слѣдваше да ѝ разказва чудния си и страненъ сънъ. . . „Като заспахъ“, обясняваше той, „гледамъ, че съсѣда ни, Иванъ шивача, иде, иде къмъ мене, и като ме приближи, спрѣ се, впери погледъ на мене и жално и тжжно произнесе: „Христо, ние сме стари приятели съ тебе: ти много пжти ми си ослужвалъ въ нужди, — жално ми е да гледамъ жена ми да ходи боса, моля ти се купи ѝ едни кундури, да ме избавишъ отъ мжжа“. Азъ се стрѣснахъ и на слабата свѣтлина гледамъ сжщото видѣние . . . ахъ колко жално ме гледаше. . . Ти дойде и видѣнието се изгуби. . . На, ей тамъ бѣше, тамъ до стѣната. . .

— Христо, какви страхотии ми разправяшъ: може ли мъртвецъ да ходи . . . той се е стопилъ до сега.

— Но я ми кажи, прѣсѣче я мжжътъ, — виждала ли си скоро Иваница? Дохождала ли е тя тука. Дали има обуца на краката си?

— Днесъ дохожда, кога трѣбахъ; дебнишкомъ влиза въ кжщи и кога заговори задъ мене, бая ме оплаши. Не забѣлѣзахъ, но трѣба боса да е била.

— Ами защо дохожда? запита мжжътъ.

— Не ми каза, защото бързахъ; каза че пакъ ще дойде, но не се яви.

— Гледай, Радке, тоя сънь не е празенъ. Тази жена е въ тежка неволя; никой не ѝ помага; та и ние сме я забравили. . . Туй не е добро. . . Клѣтника... азъ не мога да разумѣя. . . Каква тайна, наистина!... Сжщото лице и гласъ, а какъ жално ме гледаше... „Христо, казва, жално ме е да гледамъ жена ми да ходи боса“.

— Чудно нѣщо, какъ ще може мъртвецъ да види и да говори, — издума вече по-успокоена госпожата.

Негова духъ ще е . . .

— Ами нали Дамяновъ въ скаската си казваше, че човѣкъ си е като другитѣ животни — умрѣ, заспи и свършва се всичко. Какъвъ духъ ще остане да вижда и говори.

— Ти не слушай социалиститѣ: тѣхъ имъ се ще да е тѣй; но и тѣ нищо не знаятъ отъ тия работи. Има тайни около насъ въ природата, които ние хората не проумѣваме. . . На, този сънь! Азъ и други пжтъ съмъ сънувалъ Ивана, но не както сега. . . Той се бѣше изправилъ прѣдъ мене като живъ, та и като се събудихъ ми се стори, че го виждамъ. . . Ахъ, какъ ме гледаше. . .

— Кой знае, прѣсѣче госпожата, — нѣкой отъ сѣнищата сж чудни; но нали ученитѣ казватъ, че ставали отъ приливъ на кръвъ въ мозъка и не знамъ отъ що още.

— Да оставимъ ученитѣ да си мждруватъ както искатъ, защото този сънь не бѣше и сънь, ами сжщинско видѣние. . . Ти казвашъ, че Иваница дошла боса; покойния, или по-право духътъ му, трѣба да вижда, да знае нуждитѣ ѝ, та ми се явява да ме моли да стора добрина. . . Чувай, Радке, ние ги забравихме, тия клѣти сираци. Хайде, азъ съмъ записанъ въ работа, баре ти трѣбаше по-често да надничашъ у тѣхъ. Ей го на, утрѣ е Рождество; ние всичко си пригодихме и весело хора ще срѣщаме, ами тази клета вдовица какъ ще прѣкара. . . а още и боса. . . Да ти кажа право, азъ се срамувамъ отъ себе си. Прѣзъ една само дѣсчена ограда отъ кжщата ни сиромашия потиска клѣти сираци и нещастна вдовица, (да пази Богъ всѣкиго да

изпадне въ такава положение!), а ние си живѣемъ охолно. . .

— Та що да имъ правя, каза полускомфузена госпожата, — всѣки за себе си се грижи. . . Пъкъ и отъ дѣ да я знаемъ какво има, какво нѣма. Да доде, да каже.

— Слушай, Радке, има хора срамежливи и честолюбиви; страдатъ, теглятъ нѣмотия, но си мълчатъ. На такива покрити сиромаси който даде, двойно добро прави; но да оставимъ приказкитѣ. Я иди погледни дали Иваница е още будна.

Тихо г-жа Добринова отвори комшулука и съзрѣ, че прозорцитѣ на съсѣдката ѝ сж освѣтени. Прѣходи двора и надникна прѣзъ прозореца въ стаята. Бѣдната вдовица бѣше прѣспала дѣцата си, които спокойно лѣжаха подъ една завивка, а сама на мъжделивата ламба бързаше да доизплете петата на чорапъ. По унилия ѝ изгледъ се четеше тежкото лишение, що изтърпѣваше. Прѣведена, както бѣ, тя дигна глава и лицето ѝ отрази слабата ламбена свѣтина. Очитѣ ѝ бѣха влажни и по хлѣтналитѣ ѝ бузи Добринова съзрѣ двѣ струи сълзи. Това я покърти, тя не стѣрпѣ да гледа по-дълго и тихо се повърна при мжжѣтъ си, когото завари облѣченъ.

— Будна е, нали, иди моля ти се и я повикай, каза ѝ сериозенъ той.

Додето жена му, повика Иваница, той отвори долапа, извади приготвенитѣ за госпожата му и дѣцата нови обуша; сви ги въ пакетъ, въ който приложи и нѣколко банкноти и застана да чака.

Слѣдъ нѣколко минути влѣзе вдовицата съ смутенъ видъ.

— Иванице, този пакетъ ти праща. . . Добриновъ се чудеше какъ да искаже самата истина въ това не-обикновено явление, което и него самия удиви, — та доизрече — давамъ ти го по поржка на Ивана.

Но и туй не бѣ разбрано отъ слисаната вдовица, у която смущението се замѣняваше съ очудване, не-лишено отъ радостъ. Тя механично пое пакета и едва сколаса да произнесе „благодаря“; порой мисли зада-

виха умѣтъ ѝ и тѣй слисана си зе сбогомъ и бърже се повърна дома си. . .

Дълго обмислюва тя да разгадае тая загадъчка работа. Спомни си сънътъ, въ който Иванъ и ней се бѣ явилъ и я утѣшаваше, че Богъ ще се погрижи за нуждитѣ ѝ. Ала какъ можеше да ѝ изпраща той пакетъ съ нови обуща за нея и дѣцата, та и пари, това не можеше да разгадае, до като съсѣдката ѝ, г-жа Добринова, не ѝ разправи нѣколко дена слѣдъ случката, че на коледа посрѣщала гости съ стари чепици, „благодарение сънътъ на мжжътъ ми, че Вашъ Иванъ му се ужъ явилъ, и му казалъ да ти купи кундури“, доисказва съ горчива усмивка госпожата.

Т. И. Б-въ.

Починало момиче материализирано довежда докторъ при болната си майка.

Единъ виденъ докторъ въ Нью-Йоркъ разказва една странна история, която се случила съ него. Въ сжщото врѣме нѣма причини да се съмнѣваме въ нея, защото докторътъ не е суетвѣренъ, нито вѣрва въ сжществуването на духове. Докторътъ сѣдялъ една вечеръ въ своя кабинетъ, когато слугата влиза и казва, че едно момиче иска да го види. Той билъ много боленъ и далъ името и адреса на другъ единъ докторъ, при когото момичето да отиде. Но слугата се върналъ и казалъ, че то настоява да го види. Най-послѣ докторътъ излѣзълъ да види момичето и като се върналъ подиръ малко, казалъ на жена си, че момичето му възбудило съчувствието и той рѣшилъ да отиде съ него, за което заръчалъ да приготвятъ фаетона. Стигнали въ бѣдната имъ квартира. Тя вървела напрѣдъ и му показала стаята, въ която майка ѝ лѣжала болна. Тя не влѣзла въ стаята, а се изгубила нѣкъдѣ. Докторътъ видѣлъ, че болната лежи отъ заразителна болѣсть, и я посѣвѣтвалъ да отиде въ нѣкоя добра болница, иначе може да зарази своята дъщеря. На тия думи очитѣ на майката се нажалили, и тя му казала, че нѣма дѣца, тѣй като едничката ѝ дъщеря умрѣла на вчерашния день отъ сжщата болѣсть и тѣлото ѝ лѣжало въ съсѣдната стая. Докторътъ отворилъ

тази стая и за свое неизказано очудване видѣлъ да лѣжи умрѣло същото момиче, което го довело тукъ. Като разслѣдвалъ работата той се увѣрилъ, че то било умрѣло прѣди повече отъ 24 часа.

(Изъ *Army News*)

За този разказъ Мисисъ А. Безантъ забѣлзва :

Тази случка не е невъзможна, тъй като може дъщерята да е искала силно да спаси живота на майка си, за което съ усилие на волята си, като безтѣлесенъ духъ, могла да се материализира, или пъкъ да се внуши на доктора и тъй да го заведе при болната. Но разказътъ не е удостоверенъ както трѣбва, защото непоименуванния докторъ не е сигурна гаранция.

(Изъ *C. N. C. Magazine* Benares, Индия).

Мистерията въ Медицинския съвѣтъ.

Въ 3 брой на в. „Балканска Трибуна“ четемъ слѣдното :

„Не съ цѣлъ да правимъ сензация изнасяме въ долнитѣ редове интересната драмо-комедия, разиграна въ едно отъ послѣднитѣ засѣдания на столичното медицинско дружество.

„Когато живо се е коментирала причината, която тъй рано откъсна живота на непрѣжалимия Д-ръ Ангеловъ, чашата, стояща прѣдъ одного отъ лѣкаритѣ — звъннала и станала на парчета.

„— Г-да, духътъ на Ангелова се явява, извикалъ единъ.

„Всички станали на крака.

„И наистина, безъ да вѣрваме въ духове, безъ да правимъ капиталъ отъ счупване на една часа“ . . . и пр., слѣдва да прави заключението си писача.

Благодаримъ на вѣстника, че изтъква тоя фактъ, но още по-благодарни бихме били, ако се прѣдставяше както си е билъ и се обяснеше право. Отъ описанието не се вижда какъ тъй лесно може отъ счупване на една чаша да стане смущение и обща уплаха, да станатъ на крака не простаци суевѣрци, но интелегентни люде — лѣкари, а още и да извика нѣкой отъ тѣхъ : „Г-да, духътъ на Ангелова се явява“ ! Нима тъй лесно едно събрание отъ просвѣтени люде, събрани да обжеждатъ скърбна, сериозна случка — смъртъта на тѣхенъ колега, ще се смуги отъ обикновено счупване на чаша, а най-вече да заговорятъ за духа на покойния ! Лесно ли е да се залисатъ до тамъ, ако тука не е имало нѣщо особно. Безъ друго, това счупване на чашата, трѣба да е станало по чу-

денъ начинъ, придружено съ явление такова, което може да всели страхъ и смущение въ присѣдствувалитѣ.

И, наистина, случката не е описана вѣрно отъ вѣстника. Единъ отъ редакторитѣ му (пропускаме името) ни я разказа по-пълно и по-точно: — Съ натегнати отъ скърбъ души, че не могатъ да изкажатъ истината по мистериозната смъртъ, засѣдаващитѣ лѣкари сѣдѣли около масата, но внезапно забѣлѣзватъ, че стоящата посрѣдъ нея пълна съ вода чаша почнала да се клати, безъ да е бутната отъ нѣкого, или самата маса да е потресена. Това забѣлѣзватъ всички и веднага виждатъ, че люлѣщата се чаша се раздвоява на двѣ половини и водата се разлива. Това необикновено явление — люлението и разцѣпването на чашата безъ видима причина — смутило всички, тѣ скачатъ на крака изпоплашени и като по внушение се досѣщатъ за възможната причина на това мистериозно явление: ненадано единъ отъ присѣдствующитѣ лѣкари извиква: „Г-да, духътъ на Ангелова се явява и протестира противъ сторената неправда; слѣдъ туй азъ не мога да стоя тукъ“ . . .

Прѣдъ насъ е голия фактъ — чаша съ вода безъ физична причина се разцѣпва и разлива — какъ да се обясни това явление? То се извършва прѣдъ очитѣ на самитѣ лѣкари и никой не е нито помислилъ въ самия моментъ да го тълкува инкъ, освѣнъ да се отдаде на мистериозната намѣса на духътъ на тогова, за който тѣ губятъ напраздно часове да издирватъ истинската причина на неговата смъртъ

Но ако попитате днесъ сжщитѣ тия господа лѣкари, колцина отъ тѣхъ, мислите, спокойно ще изповѣдатъ тая случка. Не щатъ ли мнозина просто да я замълчатъ, за да не ставатъ смѣшни прѣдъ скептичния свѣтъ. Ако ли се намѣри нѣкой да изповѣда факта, мислите ли, че тѣй лесно той сега ще се съгласи да го отдаде на тайната намѣса на духъ? Ако не подигне само рамѣнѣ и замълчи, той ще отдаде явлението на случайность.

А ето, че случайность сжществува само за човѣшкото невѣжество: всѣко явление има своята причина, а когато се не виждатъ причинитѣ, вмѣсто невѣжествено да отдаваме явленията на случайность, по-умно е да търсимъ тия причини задъ прѣдѣлитѣ на нашитѣ физически чувства.

Истината се научава когато фактитѣ се вѣрно прѣдаватъ и тълкуватъ. Само прѣдаденитѣ вѣрно факти изтъкватъ сжщината, а тая сжщина право изтълкувана ни довежда до истината, която едничка заслужава нашето внимание и пошещение.

Никой не трѣба да се бои да търси истината и отъ какъ я намѣри, да я изповѣда прѣдъ свѣта.

Тоя който знае истината и не я изповѣдва, е жалкъкъ скъперникъ, който живѣе само за себе си

Вампир^{*)} на спиритическа литература.

Че у насъ сж се намножили литературнитѣ крадци, за това не ще никакъвъ споръ. Ние обаче прѣдполагахме, че поне спиритическата книжнина ще бжде пощадена. Но лѣгали сме се. Слѣдъ безкористната дѣйностъ на починалия нашъ събратъ, Д-ръ Г. Мирковичъ, който прѣвъ даде съ своята „Нова Свѣтлина“ на българската публика твърдѣ интересни четива отъ спиритич. литература, — иде на редъ г-жа Ан. Д-ръ Желѣзкова, която ни даде въ прѣводъ обширния романъ „Безсмъртна любовъ“ на Дюкъ дьо Помара, който е повече отъ 40 коли голѣма осмина и струва едвамъ 4 лева. Подиръ слѣдва списанието „Животъ“ на г. С. Гидиковъ, внукъ на покойния Д-ръ Мирковичъ, дѣто, покрай научно-литературнитѣ статии, срѣщаме и такиви съ спиритическо съдържание. Премиитѣ на сп. „Животъ“ за I и II година, — „Стела“ отъ К. Фламарионъ и „Аналитично и синтетично изложение на спиритизма“ отъ Д-ръ Жиелъ сж сжщо интересни книги за всѣки спиритъ.

Отъ началото на 1903 год. по инициатива пакъ на Д-ръ Мирковича почнахме издането на „Видѣлина“. Назначихме ѝ абонам. цѣна само 2 л. за двадесетина коли. И отъ тогава слѣдваме изданието ѝ кога съ малко, кога съ повече загуба, съзнавайки, че услужваме на нашитѣ читатели: да имъ даваме четиво отъ тоя толкова важенъ за човѣшкото духовно развитие прѣдметъ.

Отъ година насамъ въ столицата се разчу за образуването на психическо дружество по инициативата на г. В. Граблашевъ, който наскоро се бѣ завърналъ отъ Америка, дѣто е ималъ случай да присѣдствувва на нѣколко спиритически опити и се убѣдилъ въ положителнитѣ истини на спиритизма. Появата на г. Граблашева между насъ ние посрѣщнахме съ драгостъ, надѣвайки се, че съ своята откровенностъ въ изповѣдане на новитѣ си убѣждения той ще ползува. Ето защо мнозина отъ нашитѣ приятели се притекоха да му ослужатъ въ създаване на дружеството. Работата трѣгна доста добрѣ изначало, членоветѣ се умножаваха, ала не се мина много и нѣколцина отъ надежнитѣ членове почнаха да се възмущаватъ отъ амбициитѣ на прѣдседателя, г. Граблашева. Тѣ изповѣдваха, че съзирали въ него стремежи твърдѣ егоистични: жажда за популярностъ и материално благоуване за смѣтка на спиритизма. Наклонни да гледаме добрата страна на човѣшкото естество, не ни се вѣрваха тия слухове, ала, за наше съжаление, фактитѣ дойдоха да ги подкрѣпятъ.

*) Споредъ народното вѣрване вампиритѣ изсмукватъ човѣшкитѣ жизнени сили.

Заражда се идея у г. прѣдседателя да се издава спиритическо списание. Ние не се обезпокоихме отъ това, че „Видѣлина“ ще има единъ конкурентъ, който може да спъва разпространението ѝ. Наопаки, казвахме на мнозина отъ приятелитѣ, които и устно и съ писма ни запитваха върху това, че въ България има мѣсто да се издаватъ не двѣ, но десетъ спиритически списания и пакъ читающата публика нѣма да бжде прѣситена съ спирит. литература. Не тѣй обаче гледалъ г. Граблашевъ на работата: той считалъ, че евтината Видѣлина“ може да спъва скѣпия „Задгробенъ Миръ“ и се опита посрѣдствомъ единъ нашъ приятель, членъ на дружеството, да ни убѣди да спремe изданието на „Видѣлина“. Ние обаче сфанахме задкулистната интрига и тихо безъ мѣлва слѣдвахме да стоимъ на постѣтъ си.

Г. Граблашевъ почна да разпространява своя „Задгробенъ Миръ“ чисто по американски: заредиха се дълги и широки реклами по вѣстниците и абонаментитѣ затекоха. Това възбужда, вижда се, алчността и на други лица съ вампирски естества и ето че нѣкой си Н. Д. Ковачевъ бърза да напечата единъ безсмисленъ прѣводъ на Лафонтевовата брошурка: „Искусство за магнетизиране“. За 5—6 коли малкъ форматъ, книга съ твърдѣ лошъ печатъ и мизерна хартия, която по съвѣсть, ако би се цѣнила, не струва повече отъ 70—80 стинки, тоя литературенъ вампиръ безсѣвѣсть и срамъ е поставилъ цѣна 3 л. и 50 ст. Каква безбожна експлоатация! По подражание и той почва съ реклами по вѣстници и списания да мами довѣрчивитѣ куповачи.

Не стига това. Сжщия тоя книжовенъ вампиръ изхитрува друго срѣдство за експлоатация. Започнаха и още слѣдватъ реклами по вѣстниците за нѣкакъвъ си „Хипнографъ“, съ който се добивало *здраве, самонадѣяностъ, сила на волята, благородство, оригиналностъ, куражъ и постоянство*. Тоя уредъ се състои отъ една 8/15 см. мокавичка съ жълто лице, върху което сж начертани звѣздовидно шесть черни обърнати коноси, на които върховетѣ се сливатъ въ малкъ черенъ кръгъ въ срѣдата; посрѣдъ тоя кръгъ е заячено стъклено копче отъ 7—8 мил. въ деаметъръ. Това е то чудния инструментъ, за който Ковачевъ зема отъ наивнитѣ 1 л. и 20 ст., когато той не му струва повече отъ 5—10 ст., а съ ржководството на Лафонтева иска 3 л. и 50 ст.

Разбирането на магнетичната и спиритичната наука ни каратъ да протестираме противъ тоя родъ експлоатация, не заради туй само, че отъ хората се разбойнишки скубятъ пари, но и за това, че самохипнозиса, който се достига чрѣзъ такива срѣдства е опасенъ за здравето, волята и въобще жизненитѣ сили. Другъ е въпросътъ когато хипнотизма се практикува отъ знатоци и лѣкари за благородни научни цѣли или за лѣкуване.

Съблазненъ, вижда се, отъ успѣха на Ковачева и Граблашевъ избърза да даде на читающия свѣтъ друга подобна книга: „Изкуство за хипнотизиране“ отъ Д-ръ Алексевъ. — Какво знание или услуга се принася съ такива книги? Не се ли прави това отъ луга. вампирщина.

Не закъснѣ слѣдъ горнитѣ да се яви и още едно прѣводно книжле съ експлоататорска цѣль: „Спиритизма и въртящитѣ се маси“ отъ J. de Bioli, прѣвелъ нѣкой си С. Недѣлковъ, човѣкъ съ материалистически убѣждения, което се види отъ заключението, което той прибавилъ на горнята книжка, — заключение прѣписано буквално отъ една антиспиритична книга на социалиститѣ. Съ това тоя г-нъ нахално фалшифицира брошурата на Bioli и нагло се подиграва съ читателитѣ, които той безсрамно счелъ за крайно наивни да не могатъ разлжи житото отъ плевела.

При все това г. Граблашевъ прѣпоръчва тая книга въ списанието си (кн. III стр. 142) безъ да я е прочелъ. Каква мечешка услуга на спиритизма и спирититѣ!

Не стигало всичко това.

Ето ви на бѣлъ свѣтъ нова книга отъ г. Граблашева: „Спиритически чудеса или доказателства за задгробния животъ“. Тая книга се обявява на корицитѣ на „Задгр. Миръ“, че ще се продава 2 л., а ѣ се туря цѣна 2.50. Върху съдържанието и стилтѣ ѣ нѣма какво да кажемъ: който чете „Задгр. Миръ“ вижда колко грамотни сж прѣводитѣ на г. В. Г. (Граблашевъ).

Това обаче, което ни възмути, и най-ослѣ принуди да напишемъ горнето е нахалната литературна вампирщина съ която той си е послужилъ за да обогати книгата си и да ѣ даде каква годѣ научна и литературна стойностъ. Вмѣсто да се задоволи съ едно обективно излагане на това, което е видѣлъ въ Америка, той се впусналъ да черпи отъ тукъ отъ тамъ разни чужди материали. Запр. отъ II год. на „Видѣлина“ отъ статията на г. Аксакова „Анимизмъ и спиритизмъ“, той буквално прѣпечатилъ повече отъ двѣ коли отъ нашия прѣводъ, безъ да спомене поне, че го заема отъ списанието ни. По-рано, знаейки, че ние ще издаваме отдѣлно съчинението на г. Аксакова, къмъ което има приложени около 24 фотографически снимки, той праща свой човѣкъ да ни иска оригиналитѣ на тия фотографии отъ името на стопанина на екземпляра, отъ който прѣвождахме. Ние имаме довѣрието да му ги дадемъ, мислейки, че той иска да ги прѣгледа само. Но какъ се е възползувалъ отъ тѣхъ уважаемия г. Граблашевъ: той безъ стѣснение приготвява отъ тѣхъ клишета и ги печата въ книгата си. . .

Какъ, прочее, да качествимъ тая литературна кражба? Не сж ли такива субекти отвратителни литературни вампири?!

Т. И. Бѣваровъ.

тентни свидѣтели) да прѣкарватъ между медиума отъ една страна и материализираната фигура отъ друга, като я ловихъ за ржка и разговаряхъ съ нея по цѣли часове — нѣмамъ повече желание да се занимавамъ съ такива фантастични хипотези, като зрителната или слухова илюзии, безсъзнателна церебрация, нервна сила и подобнитѣ на тѣхъ. Истина е, че въпроса за духъ, както и материята, се разяснява само *при необходими издирвания*.

„Извините за тия бързи и повърхни бѣлѣжки поради крайно недостатъчно врѣме. Приемете и проч.

„Уйлямъ Хичманъ“.

Тѣй като у д-ръ Хичманъ не се указа на лице ни една оригинална фотография за раздаване, то той бѣ толкозъ любезенъ да ми изпрати фотография отъ рисунка, прѣдставляваща единъ отъ сеанситѣ на г. Б., на която е изобразенъ цѣлия кржжокъ, а посрѣдъ — материализираната фигура на стареца, обвитъ въ бѣло, стоящъ съ непокрита глава до кабинетната завѣса, която той отдрѣзва съ дѣсната си ржка, показвайки сѣдящия вътрѣ медиумъ въ трансъ. Между грждитѣ на материализираната фигура и грждитѣ на медиума се гледа свѣтяща нишка, съединяваща двѣтѣ тѣла и освѣщаваща лицето на медиума. Такова явление не веднажъ е било наблюдавано при процеса на материализацията и се сравнява съ пъпа на раждающия се младенецъ. Тая фотография бѣ ми испратена при слѣдното писмо :

„26 юли 1886 година.

„Като ви изпратихъ послѣдното си писмо, азъ намѣрихъ слѣдъ осърдно търсение приложената при това рисунка. Може би, тя ще ви даде по-добро понятие за всичката серия сеанси на м-ръ Б. Поржчителствувамъ за точността ѝ. Изобразената тукъ материализирана фигура се показваше за докторъ У. отъ Манчестеръ. Тя се отличаваше съ своитѣ твърдѣ умни изражения и, между другото нарисува моя портретъ. . . По моето мнѣние, само търпеливото опитно изслѣждане обективнитѣ факти или външни явления на тѣй наречения спиритизмъ могатъ да убѣдятъ германскитѣ или други философи въ тѣхната истинностъ и значение, като резултатъ на естествената еволюция при различни условия. Разума, логиката, доказитѣ и прочее, *безъ* опитни изслѣдания, сж празно губене на врѣме и сили.

„Вашъ У. Хичманъ“.

„P. S. Въ журнала „Psychological Review“ за априль 1879 година първото мѣсто е отстъпено на моята статия, озаглавена: „Ние и науката“, въ която сж изложени резултатитѣ отъ наблюденията, произведени отъ мене съ тия научни начини, съ които ние наблюдаваме и всички други процеси въ коя и да е лаборатория.“

Като желяехъ да добия абсолютно доказателство, изисквано отъ Хартмана, при спазване всички условия, посочени отъ него, и въ опититѣ, прѣдвиджани отъ мене самия, имахъ за тая цѣль двѣ серии опити съ медиума Еглинтонъ; за първата азъ го повикахъ въ Петербургъ, пролѣтъта 1886 година. Слѣдъ значителни старания ние получихме резултатъ, който обаче не можемъ назва удовлетворителенъ; той е описанъ накратко въ августката книжка на „Ps. St.“ за 1886 година. За втората серия, скоро слѣдъ това, самъ отидохъ въ Лондонъ, и резултата надмъна всичкитѣ ми очаквания. Отчетъ за тоя опитъ бѣ помѣстенъ въ мартската книжка на „Ps. St.“ 1887 година, а сжщо и въ „Ребусъ“, № 50, 1886 година, отъ дѣто и възпроизвождамъ тукъ описанието на рѣчения опитъ; фототипията отъ добитата фотография читателя може да види въ току що излѣзлата книга на Н. Петрова: *Медиумическія материализации*. Тя изображава Еглинтонъ въ трансъ, подкрѣпянъ отъ материализираната фигура. Съвършено ясно е, че ние виждаме тукъ прѣдъ себе си жива човѣшка фигура, стояща до медиума. Слѣдъ всичко казано отъ мене по-горѣ, за обективнитѣ доказателства на материализационнитѣ явления, лесно е да допуснемъ възможность и истинность на получения отъ мене резултатъ, и, при все това, азъ прѣвъ съмъ готовъ да призная колко трудно е да се повѣрва въ реалността на такова явленіе.

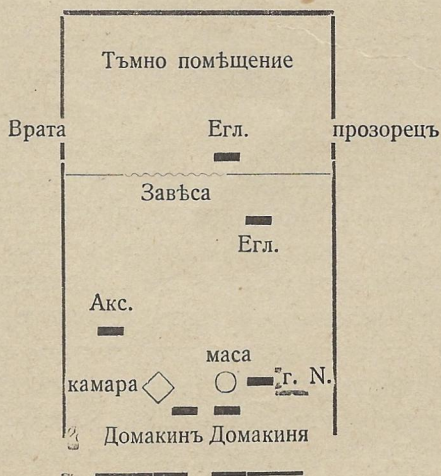
Ще поясна тукъ само толкова, за незапознатитѣ съ моята статия въ „Ребусъ“, че опититѣ, за които ще е рѣчь, произхождаха въ Лондонъ, въ къщата на богатъ джентльменъ, построена скоро, и че кръжокътъ ни състоеше, безъ да смѣтамъ Еглинтонъ и мене, отъ домакина, жена му и приятеля имъ, г. Н. Тѣй като тѣ не желаятъ, имената имъ да се разгласяватъ, то и азъ нѣмамъ право да ги називамъ. Привождамъ помѣстеното въ „Ребуса“ списание.

„10 юли, въ 7 ч. вечеръта, ние се събрахме и, слѣдъ свѣршване на вечерята, сложена отъ гостоприемния домакинъ,

пристѣпихме къмъ приготвление. За подобенъ сеанъ, дѣто се прѣдполага да се получи фотография на медиума наедно съ материализираната фигура, потрѣбна бѣ стая, въ която бѣ възможно да се направи тъмно помѣщение съ завѣса; едничката стая у домакина, подходна за тая цѣль, бѣ гостната, входната частъ на която се отдѣляше отъ останалитѣ съ тѣжка, плюшева завѣса, подхваната въ разрѣза отъ дебела копринена връвь. Тая частъ на гостната рѣшихме да прѣобърнемъ на тъменъ кабинетъ; имаше 10 на 14 фута ширъ и дължина, само една врата и единъ прозорецъ; вратата извождаше въ коридора и добрѣ се затваряше; прозореца бѣ къмъ прохода между домътъ на домакина и съседния; за образуване на тъмнина бѣ закритъ съ мушема и вълнена покривка, приковани съ гвоздеи; въ туй помѣщение имаше нѣколко стола, етажерка и пиянино; гостната, както и другитѣ стаи, въ които имаме сеансъ, се нахождаха на трети етажъ. Прѣди всичко домакина постави камарата; Егlingtonъ сѣдна прѣдъ разрѣза на завѣсата и фокусъ се зема на такова разстояние, щото на плаката да се помѣсти цѣла фигура. Срѣщу разрѣза на завѣсата, който не бѣ посрѣдата, а малко възъ едната страна, бѣ поставена на четири крачки отдѣсно на камарата малка кржгла масичка; на нея, за защита на камарата отъ прѣкото дѣйствиe на магнезийната свѣтлина бѣ поставена висока картонна затулка, а въ сѣнката ѝ бѣ закрѣпенъ металиченъ рефлекторъ до седемнадесетъ сант. въ диаметръ. Погрижихме се да освѣтимъ и тая частъ на стаята, въ която сами имаше да сѣдимъ, и то съ свѣтлина, макаръ слаба, но достатъчна, за да виждаме произходящето, и при това да можемъ незабавно да запалимъ магнезийната лента; избрахме спиртна лампичка съ дебелъ фитилъ, която на опитъ се показа напълно задоволителна. Оставихме я до рефлекторъ отъ страни на масичка; до нея бѣха сложени нѣколко магнезийни ленти до 22 см. дълги; тѣ бѣха привързани къмъ стъклена паличница. На приятеля на домакина, г. Н., възложихме длъжността при даденъ сигналъ да запали магнезия и да го държи срѣщу центра на рефлектора, като наблюдава, щото фотографиращитѣ се субекти да се намиратъ въ полето на отразената свѣтлина. На прѣдварителнитѣ опити, що спомѣнахъ по-горѣ, ние се убѣдихме, че при помощта на тоя рефлекторъ свѣ-

тлината отъ тритѣ ленти ще бжде достатъчна за удовлетворителенъ резултатъ.

„Когато всичко бѣ готово, азъ се отстранихъ въ тъмната стая съ домакина; тамъ при свѣтлината на багрень фенеръ, извадихъ отъ торбата си двѣ плаки, очистихъ ги и домакина ги постави въ касетата, и ние се върнахме въ гостната, затворихме задъ себе си входната врата, ключа отъ която домакина връчи менъ и азъ го турихъ въ джебъ. Ние се разположихме въ полукръгъ прѣдъ завѣсата, на разстояние 5—6 крака отъ нея, както е означено на приложената рисунка :

„Запалихме спиртната лампа и загасихме газътъ. Бѣ 10 ч. вечеръ. Егlington сѣдна на креслото прѣдъ завѣсата, тогава отиде задъ завѣсата, дѣто бѣ поставено за него друго кресло; прѣкара тамъ повече отъ половина часъ; нищо не биде; напokonъ той излѣзе, и като бѣ въ трансъ, заговори отъ името на одного отъ своитѣ ржководители: изрази се съжаление за неуспѣха; каза се, че за подобенъ резултатъ потрѣбни сж най-молко десетъ сеанса; че „тѣ“ не знаятъ, да ли иматъ право да додлагатъ медеума на такова изнурение и пр.; че каквото и да бжде, слѣдния пжтъ „тѣ“ ще направятъ послѣденъ опитъ, и ако се прояви нѣкой, той ще бжде самъ Ернестъ, главния ржководитель на Егlingtonа. Това бѣ казано по тоя случай, че прѣди това, въ разговора, азъ исказахъ мнѣние, че навѣрно, за подобенъ опитъ, ще се яви нѣкой

други. Слѣдъ туй Еглинтонъ бѣ дошелъ на себе си и сеанса се свърши.

„Втория и послѣденъ сеансъ отъ тая серия бѣ назначенъ на 14 юли. Отрицателния резултатъ на прѣдния оправда моитѣ лоши прѣдчувствия, и азъ бѣхъ напълно убѣденъ, че и на тоя сеанъ нищо положително нѣма да произесе. Ние се събрахме пакъ въ сжщия часъ и слѣдъ всички приготовления, както и тоя пжтъ, — азъ се отдѣлихъ съ домакина въ тъмната стая; набавихъ двѣ нови донесени отъ мене плаки, означихъ върху имъ на руски надписа „А. Аксаковъ, 14 юли, 1886,“ — и домакина ги постави въ касетата. Като се връщахме въ гостината, ние заключихме слѣдъ себе си вратата; ключътъ отъ нея турихъ въ джебать си и ние се настанихме въ сжщия редъ; запалихме спиртната ламба и загасихме газтъ. Еглинтонъ сѣдна на креслото, сложено прѣдъ завѣсата; скоро той падна въ трансъ и заговори: нашитѣ приготовления бидоха удобрени; обѣщано ни бѣ, че ще се употребятъ всички усилия за успѣхъ, безъ гаранция, обаче за това; кога дойде врѣме да се запали магния, това ще бжде внушено на г. Н. съ думата „сега“; ако първия опитъ се окаже несполучливъ, то ние трѣбва да минемъ въ тъмната стая, за фотографирание въ тъмнината, и тогава „тѣ“ ще се потрудатъ да възпроизведатъ женска фигура. („to evolve a female Form“). Въ 10 часътъ безъ петъ минути Еглинтонъ влезе задъ завѣсата; азъ можахъ да виждамъ часътъ при свѣтлината на спиртната лампичка. Скоро Еглинтонъ излезе и почна да набира сили, като приближаваше при всѣки и правеше паси отъ нашитѣ глави къмъ себе си. Като отиде задъ завѣсата, той скоро пакъ излезе и сѣдна на креслото прѣдъ самия ѝ разрѣзъ, съ лице къмъ насъ; силно се повдигаше, дигаше и слагаше ржцѣ; надъ главата му нѣщо се бѣлѣше. . . . Чуха се удари, ние се двомѣхме, чуха се пакъ. . . „Да запалимъ ли? — „Да“ — потвърдиха ударитѣ. Засвѣти магния, хъзяина откри обектива и азъ видѣхъ при ослѣпителната свѣтлина фигурата на Еглинтонъ, спокойно спящъ, съ скръстени прѣдъ себе си ржцѣ; на лѣвото му рамо се виждаше трета ржка съ частъ отъ бѣло о лѣкло, а на главата му върху самия лобъ, се виждаше четвърта, жива, натурална ржка, безъ тая поразителна бѣлина, както въ Петербургъ. Когато се свърши позата ржцѣтъ се не дигнаха, но отдръпнаха Еглинтонъ назадъ и той се скри задъ завѣ-

сата. Домакина начасътъ прѣвърна касетата и откри плака. Помислихъ, че сеанса ни съ това ще се свърши; но едва домакина сѣдна на мѣстото си, когато изотзадъ завѣсата пристъпи на три стъпки прѣдъ насъ висока фигура, цѣла въ бѣло сѣщо съ бѣла гъжва на глава. „Тоя е Абдулла“ — казахъ азъ, „Не, отговори домакина, — у тая фигура има двѣ ржцѣ“. И фигурата махна ржцѣ като за потвърждение, скръсти ги на гърди, поклони се и се скри задъ завѣсата. Слѣдъ нѣколко секунди се показва Еглинтонъ, излиза цѣлъ и слѣдъ него пристъпиха още една фигура въ бѣло — сѣщата тая, която ние прѣди малко видѣхме; двамата се спрѣха прѣдъ завѣсата и нечий гласъ каза: „light“ (свѣтлина). Вторично засвѣти магния, и азъ изуменъ гледахъ на високата фигура, която съ лѣвата ржка обхващаше и подържаше Еглинтонъ; той бѣ въ дълбокъ трансъ и едвамъ се държеше на крака; азъ сѣднахъ на петъ стъпки далечъ и при ослѣпителната свѣтлина, можахъ съвършено ясно до разпознавая дивния гостъ; тѣй бѣ напълно живъ човѣкъ; азъ добрѣ видѣхъ живата кожа на лицето му, съвършено натуралната черна брада, гѣститѣ остри вѣжди и проницателни очи, които прѣзъ всичкото врѣме гледаха сурово, неподвижно, право въ пламъка, който горѣ около петнадесетъ секунди. Фигурата бѣ цѣла въ бѣло облекло, което се спускаше до самия подъ; на главата си носяше нѣщо като бѣла гържва. Лѣвата ѣ ржка обхващаше Еглинтонъ; съ дѣсницата подкрѣпяше драпировката си. Когато г. Н. каза: „сега“ — знакъ за закриване на обектива, фигурата се скри задъ завѣсата, но не успѣ да отвлече съ себе си Еглинтонъ и той падна на пода като мъртавъ, прѣдъ завѣсата. Ние не шавнахме, като знаемъ, че тукъ медиума е подъ властѣта на друго. На часа завѣсата се размахна, сѣщата фигурата се показа за трети пжтъ, приближи до Еглинтонъ, и като се наведи надъ него, почна да прави паси. Ние се любувахме на това зрѣлище въ дълбоката тишина. Еглинтонъ почна мудно да се повдига и, напोकнѣ, стана на нозѣ. Фигурата го обхвана и отиде задъ завѣсата. Скоро се разнесе едва чутъ гласътъ на Даже, който каза веднага да се изведе медиума на прѣсенъ въздухъ и му се даде вода да пие. Бѣ 10 ч. и 30 минути., когато се свърши сеанса; той се продължи всичко 35 минути. Домакинята се затече къмъ вратата, за да донесе вода; но тя се оказа затворена; когато се обърна къмъ мене за ключа, азъ поискахъ

извинение — работата бѣ отъ тоя родъ, че азъ трѣбваше да отключа вратата самъ; най-напрѣдъ напълно се увѣрихъ, при свѣтлина, че тя бѣ заключена и подиръ я отключихъ. Еглинтонъ лежеше на креслото си въ дълбокъ трансъ; да се изправи на крака нѣмаше никаква възможность и ние троица го занесохме въ трапезарията, дѣто го и оставихме при растворения прозорець; но той веднага се търколи на пода, почна да се гърчи; на устнитѣ му се показа кръвь; ние осърдно го разтрихме, дадохме му да мирише спиртъ и пр.; само слѣдъ четвъртъ часъ той дойде на себе си, дълбоко въздъхна и отвори очи.

„Като го оставихъ на грижитѣ на домакинитѣ, азъ съ г. Н. отидохме въ тъмната стая да проявимъ плакитѣ. Щомъ току на една отъ тѣхъ се показаха очертанията на двѣтѣ фигури, азъ влѣзохъ въ трапезарията да съобща това на Еглинтонъ, който самъ не бѣ въ състояние да дойде при насъ и само нетърпеливо питаше за резултата. Като се научи напосокъ за пълния успѣхъ, първата му рѣчь бѣ: „Е, какво, стига това за Хартмана?“ — „Край на халюцинацитѣ“ — отговорихъ азъ. Но за туй съ добра цѣна заплати Еглинтонъ за своето тържество; само слѣдъ часъ той се оправи достатъчно за да се добере до подземната желѣзница; г. Н. се зае да го съпроводи до дома му и го насани въ постелка, и тукъ той второчно припадналъ съ гърчане и кръвоизлияние. Той убѣдително ни моли да се не говори на домашнитѣ му за станалото съ него; при все туй, на заранъта, домашнитѣ му, разтревожени отъ изгледа му, дойдоха при менъ да питатъ, какво сме правили съ него, тъй както тѣ никога не го виждали така изнуренъ.

Изоставенитѣ на бързо, за другия день, фотографии се оказаха твърдѣ сполучливи: особно първата, на която се виждаха ржцѣтѣ на Еглинтонъ. Не както въ Петербургъ, той стоя подъ ослѣпителната свѣтлина на горѣщия магний съвършено спокойно, затова и ржцѣтѣ му излѣзоха твърдѣ отчетливо. Втората фотография излезе, за съжаление, не твърдѣ ясно; двѣтѣ фигури, стоящи на нозѣ, очевидно, малко сж се клатили; макаръ на очи това и да не се заблѣлзваше. Но за потрѣбната цѣль резултата бѣ напълно удовлетворителенъ; Еглинтонъ можеше лесно да се познае, макаръ главата му да бѣ покрита донѣйдѣ отъ обхваналата го ржка; наредъ съ него стои тая висока фигура, която ние видѣхме напълно жива;

брадата, вѣждитѣ излѣзли хубаво; очитѣ мжждѣливо; характернитѣ чѣрти на тая фигура сж: кѣсь нось, свѣршено различень отъ Еглинтоновия. На двѣтѣ фотографии се виждатъ въ жглитѣ моитѣ бѣлѣжки. Всички негативи се намиратъ въ мене.

„По тоя начинъ моитѣ трудове въ Лондонъ се увѣнчаха съ пълень успѣхъ; азъ получихъ цѣла серия отъ обѣщанитѣ ми фотографии. За тоя успѣхъ азъ напълно съмъ задълженъ на тоя кржжокъ, въ чиято срѣда ми бѣ тѣй любезно позволено да произвождамъ моитѣ опити. Азъ и по-рано знаяхъ, че за получване добри медиумични явления, първото условие е кржжока; че всичко зависи отъ кржжока; но никога не бѣ ми дохождало тѣй нагледно да се убѣдя въ тая истина. Легкостъта, бързината, отчетливостъта, съ които се извършиха явленията, нѣмаха нищо общо съ това, което ние видѣхме въ Петербургъ. Покрай сговорното настроение на кржжока, въ който азъ бѣхъ допуснатъ, не малко значение, разумѣва се, имаше това обстоятелство, че въ тоя кржжокъ вече биха се получавали трансцендентални фотографии и, слѣдователно, бѣ подготвена тая медиумична почва, на която можеше да иматъ успѣхъ и замисленитѣ отъ мене опити. Азъ не говоря за удобството, що прѣдставляваше за мене частното жилище: за чужденецъ да намѣри въ Лондонъ подходно за подобни опити помѣщение е малко трудно. Ако бѣхъ ги извършилъ въ жилището на Еглинтонъ, то тѣ биха загубили половина отъ своето значение; поради туй, съдѣйствието, оказано ми тѣй любезно отъ нашитѣ гостоприемни домакини, бѣ за мене въ всѣко отношение сжщественно, и за това считамъ за свой дългъ да имъ изкажа тукъ моята дълбока, искренна благодарность и не само лично отъ мене, но и отъ името на всички тия, на които сж драги успѣхитѣ на медиумичното дѣло.

„Потрѣбно е да добавя тукъ, че за тия бѣлѣжити фотографии, които се получаватъ въ кржжока на нашия домакинъ, никой, освѣнъ най-близкитѣ му люде, не знаятъ; тия сеанси сж чисто семейни и никакви извѣстия за тѣхъ въ спиритичната английска преса не е прониквало. Като бѣхъ допуснатъ въ кржжока, то отъ само-себе се разбира, че азъ не ще прогласявамъ имената на членовѣтѣ му. Но когато моитѣ сеанси се свѣршиха, то домакина, прѣдъ видъ бѣлѣжититѣ резултати, щѣ се получиха, има смѣлость да ми каже, че ако азъ намѣра това полезно за дѣлото, то той не се счита въ

правото си да изисква по-натѣй да се замълчава името му и за това ми разрѣшава да го назова. На това отговорихъ, че, разумѣва се, показване домътъ, дѣто сж ставали опититѣ, е твърдѣ желателно за пълнота на описанието и азъ много му благодарихъ за тази самоотверженостъ, защото такава е тя при днешнитѣ понятия за тоя прѣдметъ; но като обсъдихъ положението на работитѣ и вземахъ въ внимание именно тия понятия и добития ни опитъ отъ подобни примѣри като Крукса и Уаласъ, на които все пакъ не вѣрватъ, азъ изказахъ на нашия домакинъ дълбокото си убѣждение, че и въ дадения случай, прогласяване на името и адресътъ му никакъ нѣма да помогне на дѣлото — все едно, никой не ще вѣрва, освѣнъ тия, които и тѣй вѣрватъ, или го познаватъ лично; а глуми отъ страни и закачки отъ любопитни ще има твърдѣ много. За това му прѣдложихъ, не ще ли бжде по-добрѣ, ако азъ, вмѣсто да обявявамъ името му чрѣзъ печата, само да кажа, че имамъ позволение *частно* да съобщавамъ името му на тия лица, които особно ще се интересуватъ отъ това и на които азъ намѣря за потрѣбно да го откроя. Това и рѣшихме.

„Мѣстото му е да спомена за недовѣрието и измамата. Прието е да се подозира професионалния медиумъ, като лице материално заинтересовано. Ясно е, че въ тия послѣдни опити Еглингтонъ самъ не можаше извѣр ли всичко потрѣбно за измама; необходимо е да се допустне тукъ негова сговоръ съ членоветѣ на кржжока. Домакина на кржжока е богатъ независимъ човѣкъ, имащъ таково обществено положение, както и азъ. Възможността за измама отъ негова страна е съпроводена отъ твърдѣ много грижи, би трѣбало да се намѣри какъвъ и да е достатъченъ мотивъ! За материалнитѣ изгоди не може и дума да става. Какво би могло да служи за побуждение — мжчно е да се налучи. И защо да се мисли той, та не азъ. Много по логично би било да се прѣдположи и лесно да се обясни измама отъ моя страна. Побуждението, е понятно: застѣпилъ се е за спиритизма, е, и трѣбва да го поддържа съ каквото и да било.

„Такова недовѣрие никакъ ме не смущава, нито удивлява. То е съвършено естествено и законно. Убѣжденията не се насилватъ, тѣ се слагатъ постѣпенно въ живота, съ столѣтия; вѣрата обаче въ природнитѣ явления се изработва не

отъ разума, не отъ логиката, а отъ навика. Само въ силата на привычката чудесното прѣстава да бжде чудесно.

„Прочее, що се относи до тука описанитѣ опити, тѣ бѣха прѣдприети отъ мене съ близката цѣль — да послужатъ за отговоръ на човѣкъ, който вѣрва на човѣшко свидѣтелство, признава неговото значение и призовава ревнителитѣ на медиумичното дѣло да произведатъ подобни опити. Напомнявамъ тукъ думитѣ му.

„Въпроса, до висша стѣпенъ интересенъ медиумично, състои въ това, можели медиума не само да възбуди въ други лица опрѣдѣленъ образъ халюцинация, но и въ сжщина да произведе такава, като нѣщо реално, макаръ и състояща отъ твърдѣ тънка материя, но все пакъ сжществуваща въ обективно-реалното пространство на стаята, дѣто става засѣданieto . . . Едничка само фотографията може да служи за доказателството, че материалното явление прѣдставлява поврхностъ, способна да отрази свѣтлина и да сжществува въ обективно-реалното пространство . . . Тѣй като материалното заключване на медиума не може да служи като гаранция за истинността на явленията, то погрѣбно е да се получи едновременно снимка и отъ призрака, прѣди да се приеме, че видимо присжтствуващитѣ явления сж обективни . . . Необходимото условие за такова фотографично доказателство състои, споредъ моето мнѣние, въ това, щото при фотографския апаратъ, при касетата и плаката да се не допуска ни професионаленъ фотографъ, нито медиума — за да се изключи подозрѣнието относно каквито и да било манипулации . . . (Гл. цѣлия цитатъ по-горѣ на стр. 9—10).

„Позволявамъ си да мисля, че сега тия условия сж изпълнени въ всичката имъ пълнота, и че Хартманъ, като вникне внимателно въ всичката обстановка — нравствена и физическа — при която е произведенъ отъ мене изисквания отъ него опитъ, ще я намѣри съвършено достатъчна за признаване явленията на материализацията, реално сжществуваща“.*

* Като възпроизвождамъ тукъ тая моя статия изъ „Ребусъ“, азъ полюбопитствувахъ да погледна, какъ е възпроизведена въ книгата на г. Петрова: „Недѣмическія матеріализици“, и, за свое очудване, видѣхъ, че тя е прѣводъ отъ нѣмския прѣводъ на сжщата статия, помѣстена отъ мене въ моя нѣмски журналъ: „Ps. Studien“. Между това отъ бѣлѣжкитѣ на г. Петрова на първата още страница, трѣба да се разбира, че тая статия направо е прѣпечатан^a

V. Длъжемъ съмъ, напokonъ, да прѣмина къмъ послѣдната рубрика : докази на обективната материализация посрѣдствомъ фотография, а именно при необикновени условия — пълна тъмнина. Тукъ вече не става повече дума за туй, дѣ се намира медиума. Колкото той и да би се трансфигуриралъ, той пакъ не би произвелъ никакво дѣйствие на плаката; а между това фактътъ е такъвъ, че материализираната фигура може да бжде фотографирана въ абсолютна тъмнина, като прѣдставлява въ самия тоя фактъ доказъ за трансцендентния си произходъ. Първата вѣстъ за фотография отъ тоя родъ ни е достигнала отъ Америка въ 1875 година (гл. „Спиритуалистъ“ 1875 година томъ II, стр. 297; 1876 г., томъ I, стр. 308 и 313); но най-бѣлѣжитата серия отъ подобни фотографии е била направена въ Парижъ въ 1877 година отъ графъ де-Бюль съ медиума Фирманъ (гл. „Спиритуалистъ“ 1877 година, томъ II, стр. 165, 178, 202); а отсѣтнѣ графа далъ обстоенъ отчетъ въ статията си, напечатана въ „Спиритуалистъ“ 1878 година, томъ II, стр. 175.

Описание на фотографии отъ подобенъ родъ, получени при сжщия медиумъ, ние намираме въ числото на бѣлѣжититѣ опити на г. Реймерсъ и все съ сжщата Берта, която му доказала своята обективна индивидуалностъ съ всички възможни способности, завършила ги, като дала образътъ си съ такъвъ фотографиченъ процесъ, който не може да се обясни съ измама, ако само не се подозрѣ самия Реймерсъ. Ето какво той говори :

„Прѣзъ течение на зимата имахъ случай да произведа фотографски, единственъ по родътъ си опитъ, който се не продава на никакви обикновени обяснения. Купихъ суха плака, поставихъ я въ касетката по деветъ часътъ вечеръта и държахъ рѣцѣтъ си върху камарата до това врѣме, до като медиума не седна до завѣсата, и тогава загасихъ свѣтлината. Далѣ се сигналъ да се открие обектива и слѣдъ нѣколко секунди пакъ да се закрие. Наедно съ пробудилия се медиумъ се запжихъ въ тъмната стая, и безъ да спускамъ нито за

отъ „Ребусъ“. За какво е трѣбало на г. Петрова вмѣсто оригинала да помѣсти прѣводъ отъ прѣвода — мжно се разбира. Но азъ съмъ принуденъ да посоча на това, защото нѣмския прѣводъ е вѣренъ, а прѣвода отъ нѣмски е погрѣшенъ относно смисълъта и слога, което всѣкой, естествено, ще прѣпише на оригинала.

минута очи отъ плаката, видѣхъ какъ Берта съ кръсть на шия, въ тоя видъ, както тя обикновено се материализира, почна малко по малко да изпъква на плаката. Ето образъ, възникналъ въ пълень мракъ, дѣйстващъ върху плаката съ изходящитѣ изъ самия него лъчи, противъ всички намъ извѣстни закони на природата.¹⁾ Вижда се само фигурата въ облѣкло и никаква слѣда отъ какво да е окръжаеще; слѣдовно, това не е отразена свѣтлина, а лъчитѣ изхождатъ право отъ фигурата“ (Ps. St.“) 1879 година, стр. 399).

Като се обърнахъ къмъ г. Реймерска за нѣколко допълнителни разяснения, азъ получихъ слѣдния отговоръ:

„Уелингтонъ Парадъ, Паулетъ Стритъ
Мелъ-бурнъ (Австралия), 8 юни 1886 година.

У. Г. Мисля, че съмъ описалъ фотографията въ тъмнина недостатъчно ясно, и за туй веднага ви отговарямъ на всички пунктове.

„Наедно съ Алфредъ Фирманъ се опжтихъ азъ въ града и купихъ сухи плаки, които отбѣлѣжихъ въ жлитѣ. Като се върнахъ отъ Лондонъ въ Ричмондъ, ние нагласихме кабинетъ и поставихме камара, като зехме фокусъ отъ това мѣсто, дѣто фигурата, по даденитѣ опжтвания, ще се намира. Като се стъмни (септември мѣсець бѣ, 9 часътъ вечеръ) Фирманъ сѣдна въ кабинета, а азъ заставахъ при камарата, на която прѣзъ всичкото врѣме държахъ ржка, слѣдъ като поставихъ въ касетата плаката, намираща се отъ покупката въ джебътъ ми. Джонъ Кингъ, ползувайки се съ устата на своя медиумъ, заржча да бжда готовъ за разкриване на обектива по негова заповѣдъ, и тукъ настъпи такава тишина, щото и най-малкото движение на медиума би се чуло. Внезапно се чу гласа на Джона: „Открой!“ и слѣдъ нѣколко минути: „Сега закрий!“ Запалиха свѣщъта, азъ самъ извадихъ плаката, и когато Алфредъ приготви химичния растворъ, дадохъ му плаката и като гледахъ прѣзъ рамото му, видѣхъ, какъ фигурата се прояви на негатива. Върху отпечатъка се гледа фигурата съ кръсть на шия, както тя обикновено се показваше, но тъмна, на сивъ фонъ.

*) Когато е писанъ тоя цитатъ, още не бѣха познати на учения свѣтъ Х-лъчитѣ на Ренгена, Н-лъчитѣ на Блондло и тия на новооткрития металъ — радий.

Като получихъ такъвъ крайно бълъжитъ резултатъ и обмислихъ, както всѣкога правя слѣдъ сеанситѣ, съ каква измама той би се обяснилъ, азъ дойдохъ до заключение, че като не е възможна измама съ моитѣ бълъжки върху плаката, става да се прѣдположи едно още по-малко възможно, а именно: ловката промѣна на вече поставената, но не проявявана плака. Да се извади отъ касетката една плака и да я заменатъ въ абсолютна тъмнина и безъ всѣкакъвъ шумъ — за медиума е немислимо, безъ да споменвамъ, че ржката ми прѣзъ всичкото врѣме лежеше върху камарата. А тъй като, отъ какъ извадихъ плаката, азъ нито за минута не я изпускахъ отъ очи, то по-натѣй обясненията съмъ длъженъ да прѣдставя другиму.

„Прѣданъ вамъ С. Реймерсъ.“

VI. Като свършихме съ рубриката, посвѣтена за доказване нехалюцинационния характеръ на материализацията чрѣзъ получване прибиващи физически резултати, длъженъ съмъ да спомена за единъ видъ доказателства, посрѣдствомъ които можемъ се убѣди, че въ явленията на материализацията ние дѣйствително имаме работа съ явления, обладаващи тѣлесни атрибути, а не съ халюцинация. Това доказателство е — прѣтегляне на материализираната фагура, а сжщо и самия медиумъ въ врѣме развитието на явлението. Самъ Хартманъ казва, че подобни опити „могатъ да се считатъ пригодни за разрѣшение на тоя въпросъ“ (стр. 131); но понеже цѣлото дѣйствие на тежестъта може да бжде произведено съ чудодѣйната нервна сила — която може да направи медиума по лекъ и отъ въздуха, и призрака толкова тежкъ, колкото медиума, — то Хартманъ минува самъ къмъ заключение, че по такъвъ пжтъ „не може нищо да се констатира за вѣрно“ (стр. 131). По тая причина азъ и не бихъ говорилъ въ отговора си за тоя видъ обективно доказателство, ако не бѣхъ прочель у г. Хартмана, слѣдъ привѣденитѣ отъ мене думи, слѣдната забълъжка:

„Въ единъ извѣстенъ менъ случай, дѣто явлението било прѣтеглено, теглото му се съгласявало съ теглото на медиума (Ps. St. VIII, 52), отъ което може се заключи, че самъ медиума е билъ тоя, който е застаналъ на теглилката“ (стр. 131).

Като сравнихъ тая бълъжка съ привѣдената извадка на Ps. St., азъ намѣрихъ тукъ, въ писмото на г. Армстронга до г. Реймерса, слѣдното:

„Присъжтствувахъ на тритѣ сеанса съ г-жа Вудъ, дѣто се употрѣби апарата на г. Блякбърнъ за тегляне. Най-напрѣдъ прѣтеглиха медиума и слѣдъ туй го отведоха въ кабинета (кабинетъ устроенъ така, че прѣзъ врѣме на сеанса не може да се види). Три фигури се показаха една слѣдъ друга и се качиха на мѣрилката. Въ втория сеансъ мѣрката се движеше между 36 ф. и 176-тѣ — нормалното тегло на медиума. На третия сеансъ излезе всичко една фигура. Теглото се движеше между 83-и и 84-и ф. Такива опити съ теглилка, ако само силитѣ не ни лъжатъ, сж твърдѣ убѣдителни; но азъ би искалъ да зная, какво става отъ медиума въ кабинета, когато фигурата изчерпва неговото тегло? Тия резултати, въ сравнение съ подобни опити, обаче, ставатъ още по-интересни. На провѣрителния сеансъ (test-seance) мисъ Ферлямъ (медиума) — бѣ тѣй да се каже зашита въ плетена люлка, и по такъвъ начинъ сложена на стѣпалата, които показваха теглото на медиума така, щото всички присъжтствующи едноврѣменно можаха да виждатъ колебанието. Въ кратко врѣме почна да се забѣлѣзва постепенната загуба въ тежената, и напаконъ се появи фигура, която почна да обикаля присъжтствующитѣ; загубата въ тежината на медиума достигна до шестдесетъ фунта, половина отъ нормалната тежина. Въ врѣме на дематериализирането на фигурата тежината на медиума почна да се повръща, и когато при свършъка на сеанса го измѣриха, оказа се, че той е загубилъ 3—4 фунта. Нима това не е доказателство, че се извлича вещество отъ медиума?“ (Ps. St. 1881 г., стр. 52—53).

Отъ това писмо ние видимъ, че въ тритѣ опити съ мисъ Вудъ, теглото на материализираната фигура прѣзъ всичкото врѣме е било равно почти на половича отъ нормалната тежина на медиума, а въ опита съ мисъ Ферлямъ загубата отъ теглото на тѣлото ѝ достигнала до половина отъ нормалната тежина. Какъ да се съгласятъ тия факти съ бѣлѣжката на г. Фартмана? Не ще ли да се търси причината на погрѣшка сжщо въ областъта „безсъзнателность“? Ами тия три, четири фунта, които медиума е изгубилъ отъ нормалното си тегло въ врѣме на опита? Не е ли това ново проявление на нервната сила, за което Хартманъ е длъженъ да даде обяснение?

За тия, които биха искали да се запознаятъ съ историята на опититѣ отъ подобенъ родъ въ областъта на матери-

лизациитѣ, азъ давамъ слѣднето опжтване: Olcott. „People from the other world“. Hartford 1875 г. стр. 241 — 242, 487. — „Spiritualist“ 1875 г., т. I, стр. 207, 290; 1878 г., т. I, стр. 211, 235, 268, 287; т. II, стр. 115, 163, — „Light“ 1886 г. стр. 19, 195, 211, 273.

Първата часть на главата за материализационнитѣ явления, която прѣдстоеше да докаже несъстоятелността на халюцинационната хипотеза на Хартмана отъ фактична гледна точка — е свършена. Ние получихме отъ тия явления всички потрѣбни докази за убѣждаване, че тѣлеснитѣ атрибути, съ които сж тѣ свързани, макаръ и съ врѣмененъ характеръ, сж не по-малко реално-обективни, каквито биватъ атрибутитѣ на обикновено тѣло, а не халюцинация. За това азъ се считамъ сега въ правото си да кажа, че за теорията на халюцинацията не само нищо не остава отъ „кжсата опора“, върху която тя искусно е балансирана“, но даже е загубила и всѣкаква почва подъ себе си (гл. по-горѣ стр. 74).

Напълно съмъ убѣденъ, че въ явленията на материализацията халюцинацията не играе абсолютно никаква роля; въображението, илюзията — това е друга работа; но ако тѣ сж земали тука дѣлъ, най-вече при самото начало на тия явления, то е твърдѣ понятно и извинително; днесъ обаче добитата опитностъ е принесла своя плодъ и спирититѣ се отнасятъ вече къмъ тия поразителни явления много по-резво.

Ще прѣмина сега къмъ втората часть на тая глава, която ще бжде посвѣтена на сжщата теза, *но само отъ теоретична гледна точка.*

Б. Несъстоятелностъ на халюцинационната хипотеза на г. Хартмана отъ теоретична гледна точка.

Първата часть на тая глава доби такова развитие каквото не очаквахъ; но азъ не отстѣпихъ прѣдъ натрупанитѣ се у мене материали, споредъ колкото отивахъ по-натѣй, тѣй като азъ считамъ явленията на материализацията за най-бѣлѣжити и за най-сжществени резултати, добити въ спиритизма. За това да се установи обективната реалностъ на тия явления въ противоположностъ съ отрицателнитѣ хипотези на д-ръ Хартмана бѣ на моя отговоръ главния пунктъ. Достиг-

нахъ ли азъ лучаната цѣль — другъ да сѣди. Обикновено философитѣ сж влюбени въ своитѣ теории; тѣ се държатъ за тѣхъ каквото и да стане. Но тѣй като цѣлото съчинение на Хартмана върху спиритизма е основано на прѣдположение реалността на явленията (гл. стр. 19,29), то азъ се надѣвамъ, че той не ще се откаже „да изкаже условно сжждение“ (стр. 39) и за фактитѣ, спомѣнати отъ мене въ тая глава, до сега неизвѣстни нему, и че той не ще поиска да се отклони отъ произтечащитѣ естествено отъ тѣхъ заключения, прибѣгвайки именно за тия факти къмъ толкова лекото и изтъркано обяснение на измамата и измаменитѣ.

Безъ всѣко съмнѣние, фактитѣ прѣдставляватъ основа на всѣко изслѣждане въ областта на природата, и най-добрия методъ, о който азъ се прѣдържахъ отговаряйки Хартману, се състои, разумѣва се, въ това, да се опирамъ на факти, като ги прѣдставлявамъ, до колкото ми бѣ възможно, въ условия, изисквани отъ самитѣ тѣхъ, или необходими за опровергване халюцинационната хипотеза. Подиръ масата материали, събрани въ отдѣла А на I-а глава за докази, логичната сила на фактитѣ, не халюцинационния характеръ на материализационнитѣ явления, било би почти безполезно да се защитава тоя тезисъ отъ теоретична гледна точка. Но тѣй като хипотезата на Хартмана прѣдставлява даже отъ теоретична гледна точка, такава несъстоятелностъ, то азъ не ще я отмина съ съвършено мълчание. Ще бжда кратъкъ до колкото е възможно, тѣй като теоретичнитѣ разсжждения всѣкога сж еластични и нищо не разрѣшаватъ. Простия фактъ е по-убѣдителенъ, отколкото каквито и да било разсжждения; за това и азъ не имъ прѣдавамъ по-голѣмо значение. Мжчно е да се възразява противъ г. Хартмановата теория, чиито фактори, подобно баснословни герои, сж надарени, по волята на неговото перо, съ магични способности. При всичката артистична постройка на ролитѣ имъ, има обаче логически изисквания, които не могатъ се остави безъ всѣко внимание.

1. Прѣди всичко, ще се спремъ върху общитѣ основи на Хартмановитѣ начала, положени отъ самия него.

Първо положение. Медиума е надаренъ съ способностъ по своя воля да прѣминува въ сомнамбулично състояние и да си самовнушава въ туй състояние желаемата халюцинация. Не ще да се опирамъ на първата половина на това положе-

ние, но само на това твърдение, че медиума, като билъ въ трансъ, има каквато си ще халюцинация. На що е основано това твърдение? Ако ние попитаме самитъ медиуми и особно тѣзи, у които материализациитъ не се придържатъ о стереотипни форми, тѣ ще ни отговорятъ, че като падатъ въ трансъ, тѣ никакъ не мислятъ за фигуритъ, които има да се появятъ, че тѣ не даватъ никакво „направление“ на своето сомнамбулично съзнание, и че, като се пробуждатъ, тѣ нищо не помнятъ; но такова показание отъ една страна, може да е недобросъвѣстно, а отъ друга — самовнушението може да произлиза и безсъзнателно, като резултатъ отъ дѣйността на сомнамбуличното съзнание. Остава ни да провѣримъ изказаното положение за състоянието на самия медиумъ въ трансъ. Хипнотичнитъ или сомнамбуличнитъ субекти, когато се халюциниратъ, всѣкога изразяватъ произходящото въ тѣхъ въ какви и да е външни знаци; но медиума въ трансъ е подобенъ на мъртвецъ — нито съ една дума, нито съ едно движение не дава да се прѣдположи, че той е видѣлъ каквото и да е, а още по-малко фигурата, която другитъ виждатъ; ако му говорятъ нѣщо, той не отговаря. Що е халюцинацията въ врѣме на сънъ, ако не съновидѣние, чиято реалность е доведена до послѣдната стѣпень на напрѣгнатость и привежда спящия въ такова състояние на възбуденость, отъ което той внезапно се пробужда. Въ тая минута той не може да отстрани впечатления на тая ужасна реалность. Твърдѣ често спящия човѣкъ говори и жестоколира — ще рече, той сънува. Нищо подобно не става съ медиума въ трансъ: той спи дълбоко и спокойно. На какво е основано това основно положение на г. Хартмана, че медиума въ трансъ халюцинира и даже „съ особно интензивна халюцинация“? То е съвсѣмъ произволно.

Второто общо положение. Медиума веднажъ заспалъ и халюцинира, внушава на присѣтстващитъ собствената си халюцинация. Ето Хартмановитъ думи: „сомнамбуличния медиумъ има халюцинация, която той зема за дѣйствителность, и обладава въ сжщото врѣме силно желание, щото присѣтстващитъ да видятъ тая въображаема дѣйствителность, сирѣчь, да иматъ сжщитъ халюцинационни прѣдстави, както и той самъ (стр. 69). Това лесно може да се каже въ общи думи, но нека проникнемъ по-близко до туй, което става. Ме-

диума, нахождайки се задъ завѣсата, спи и вижда въ сѣня си фигура, която „зема за дѣйствителность“. Тогава го обзема „силно желание“ (нали той не забравя ролята си на медиумъ?), щото присѣтстващитѣ да видятъ тая фигура — такава е цѣльта на сеанса. По негово желание, фигурата излиза изъ тъмния кабинетъ, за да се покаже на зрителитѣ — тѣй обикновено бива въ сеанситѣ. Щомъ еднажъ фигурата излѣзе отъ кабинета, медиума не я вижда повече, слѣдвно, той прѣстава да халюцинира и присѣтствающитѣ сѣщо нищо не виждатъ, — тѣй като медиума не може да имъ внуши халюцинацията, която той повече нѣма. Ако ли г. Хартманъ възрази, че халюцинацията е обективно явление, внушавано въ мозъкътъ на присѣтстващитѣ, неограничимо съ прѣдѣла на кабинета, или на завѣсата, и че медиума може твърдѣ хубаво да слѣдва да халюцинира, тѣй да се каже, и отъ другата страна на завѣсата, — азъ ще твърдя, че това не е тѣй, ако ще и цѣлата наредба напълно да отговаря на дѣйствителността; медиума трѣба да се вижда въ кабинета, задъ завѣсата; той трѣбва да е убѣденъ, че прѣдъ него е дѣйствителна фигура, която веднага като излиза отъ кабинета, той не може и не трѣба повече да я вижда. Ако ли той слѣдва да я гледа прѣзъ завѣсата, то това би било противно на законитѣ на дѣйствителноетѣта, противно на установенитѣ обичаи; той би разбралъ тогава, че това е халюцинация; веднажъ яви ли се това разсѣждение, нѣма повече халюцинация. Между туй, не трѣба да забравяме, че ако бодрото съзнание на медиума му дава такова внушение, че въ врѣме на сеанса трѣба да се яви прѣдъ зрителитѣ фигура, то самото това бодро съзнание му внушава, че въ врѣме на това явление, той трѣба да бѣде въ трансъ, задъ завѣсата и нищо да не вижда. Такава е „традицията на спиритичнитѣ крѣжжози“. Бидейки робъ на това внушение, неговата халюцинация, ако има такава, не може да прѣстѣпи задъ завѣсата. И тѣй, това второ положение на Хартмана, по силата на самия законъ на внушенитѣ халюцинации, е невъзможно.

Ще прѣминемъ *къмъ третото положение*. По какъвъ начинъ медиума внушава своята халюцинация на присѣтстващитѣ? Г. Хартманъ ни обяснява това: „универсалния медиумъ трѣба да бѣде повече отъ автосомнамбулъ; той трѣба да бѣде сѣщо силенъ магнетизаторъ (стр. 41).

„Медиума въ своето сомнамбулично състояние, скрито или явно, обладава такава маса нервна сила — да ли е то сила на собствения му организъм, или сила, извлечена изъ организмитѣ на присѣтстващитѣ и съсрѣдоточена — каквато не е развилъ до сега още нито единъ магнетизаторъ въ своето съвсѣмъ будно състояние; между туй и способността на медиумитѣ поставя присѣтстващитѣ въ състояние на явенъ или скритъ сомнамбулизъмъ, при помощта на тоя голѣмъ запасъ сила, която трѣба да е по-го-лѣма, отколкото способността на който и да е магнетизаторъ, дѣйстващъ въ бодро състояние“ (стр. 68). Това обяснение не се съгласява съ даннитѣ на опита. Медиума прѣди всичко е сжщество пасивно, сенситивно, възприемчиво на всѣкакъвъ родъ влияния; когато минва въ трансъ или, споредъ Хартмана, въ сомнамбуличенъ сънъ, той прѣминва въ състояние на пълна пасивностъ. Всѣки сънъ е пасивно състояние, отличителната чѣрта на което е отсѣтствието на волята. Това толкова повече има мѣсто въ извикания сомнамбуличенъ сънъ, дѣго сомнамбула нѣма повече своя воля — тя принадлежи на магнетизатора. Въ медиума — автосомнамбулъ мѣстото на магнетизаторъ заема бодрата воля, която и дава на сомнамбуличното съзнание на медиума „опрѣдѣлено направление по отношение на халюцинацията, що има да се появи“ (стр. 107). Но веднажъ даденъ импулсътъ, еднажъ прѣвврщането извършено, медиума не е нищо друго, освѣнъ автоматъ, робъ на халюцинацията, която го е обхванала и подчинила. И ето, споредъ г. Хартмана, тоя автоматъ, безъ да прѣстава да се халюцинира, веднага става *дѣятеленъ*, става на свой редъ магнетизаторъ; той разполага съ грамадна сила, която подчинява на волята си, — безъ дума, безъ замахъ, и твърдѣ често даже безъ да се показва, — умоветѣ на присѣтстващитѣ; той ги подфѣрля на хипнотично състояние безъ сънъ, което Хартманъ нарича скритъ сомнамбулизъмъ, и ги навожда на скритъ сомнамбулизъмъ, и имъ налага своята собствена халюцинация. Сомнамбула нагнетизаторъ постѣпва съвършено обмислено. Когато намѣри, че „всички участващи въ сеанса сж достатъчно подпаднали подъ неговата власть“ (стр. 115), тогава той само пуска въ ходъ халюцинацията. Той обмислюва, какъвъ родъ халюцинация ще има самъ и каква ще внуши на другитѣ: ще се покаже ли той самъ въ ролята на Джонъ Кинга,

или ще застави да се види изчезналия, и колко чувства трѣбва да бждатъ обземени отъ халюцинацията. (гл. стр. 118, 119 и 126). Тукъ г. Хартманъ забравя да ни каже, по какъвъ начинъ *се измѣнятъ халюцинациитѣ* въ автосомнамбула медиумъ? Да прѣдположимъ, че той се халюцинира, че вижда Джонъ Кинга и прѣнася своята халюцинация на присѣтствуващитѣ; слѣдъ туй тая халюцинация изчезва и отстъпва мѣсто на „усилено то желание да възбуди въ находящитѣ се близо възприемачи на халюцинацията личното присѣтствие на покойника — духъ“ (стр. 119); по какъвъ начинъ се изрѣршава тая промѣна въ сомнамбула? Да ли магнетичната или хипнотична практика за промѣна на внушенитѣ халюцинации се извършва посрѣдствомъ пробуждане на субекта, повторно прѣспанъ съ внушена друга халюцинация. Въ такъвъ случай автосомнамбула извършва всичко това самъ. Като застава себе си, а наедно съ туй и другитѣ, да се халюциниратъ, че той е Джонъ Кингъ, той намира, че е дошло врѣме да смѣни тая халюцинация съ друга; възвръща се до сомнамбулично състояние безъ халюцинация, обзира състоянието на маскирания сомнамбулизъмъ въ присѣтстващитѣ, вижда посрѣдствомъ четене на мислитѣ въ „хиперестезичната сомнамбулична паметъ“ образа на кого и да е отъ прѣминалитѣ, той си внушава тая халюцинация и я прѣнася въ туй врѣме на сомнамбулично маскираното съзнание на присѣтстващитѣ, подиръ прѣвръща сжщото това въ друга халюцинация и т. н. и т. н. По тоя начинъ ние имаме въ медиума-сомнамбулъ сжщество пасивно и дѣятелно въ едно и сжщо врѣме, халюцинируваще се и заставяваще да се халюциниратъ другитѣ, халюцинируваще се и съзнаваще своята халюцинация, халюцинируваще се и владѣяще надъ своитѣ халюцинации, които той разиграва прѣдъ зрителитѣ като марионетки. Всичко туй е — цѣлъ редъ психични непрѣодолими противорѣчия. Хартманъ ще апелира къмъ своя магиченъ факторъ — сомнамбуличното съзнание на медиума. Ето *deus ex machina*. Но и богъ да би билъ, той не може да направи двѣ нѣща изведнажъ!

Четвъртото положение. Медиума автосомнамбулъ не само заставява присѣтстващитѣ да се халюциниратъ заедно съ него, но въ сжщото врѣме внушената имъ халюцинация произвежда *физични дѣйствия* — движи прѣдмети, пише, прави отпечатъци и пр. Тия дѣйствия се произвеждали посрѣдствомъ

нервната сила на медиума, която той направлява по волята на своето сомнамбулно съзнание. И тъй към тая двойна психична дѣйностъ, която сомнамбуличното съзнание на медиума е вече проявило, се присъединява сега и трета, проявявана едновременно съ другитѣ — дѣйностъ съвършено физическа, понеже такъвъ билъ характера на нервната сила, споредъ г. Хартмана. Тая теория е твърдѣ удобна, само че тя отговаря твърдѣ малко на учението за единство въ психичния актъ. И наистина, операцията да се прѣноси собствена халюцинация върху крѣжжокъ отъ нѣколко лица, само по себе е такова пиление на психична сила, която, може се каза, трѣба да погълне цѣлия запасъ отъ психична енергия, прѣсната отъ оператора; но нечуто и не видѣно — тя произхожда едновременно отъ такова дѣйствие на волята, „което освобождава магнетичната, или медиумичната нервна сила изъ нервната система и я направлява по опрѣдѣленъ начинъ на живи или мъртви обекти“ (стр. 67) Тукъ има нѣкои думи, надъ които не може да се не замислимъ. Що значи „по опрѣдѣленъ начинъ“? Хартманъ нищо не пояснява. Да видимъ, обаче, що става: фигурата се явява, подаватъ ѝ книга и моливъ, тя ги взема, пише и оставя книгата на масата. За да направи това невидимия операторъ — медиумъ (или неговото сомнамбулично съзнание), трѣба да бжде ясновидецъ. Това не е просто „четене и прѣносъ на мисли“, което дава на оператора понятие за формата и за „умственото съдържание на фигурата“; не, това не е достатъчно да застави да съвпадатъ движенията на халюцинационната фигура на реалното съдържание на външния миръ; за това се иска прѣко ясновиждане на прѣдметитѣ, находящи се въ реално-обективното пространство. Ето що значатъ думитѣ: „по опрѣдѣленъ начинъ“! И тъй, дѣйността, проявявана отъ сомнамбула-медиумъ се *учетворява!* Това множество на *едновременни роли*, нанизани на психичното единство, прѣдставляватъ такъвъ смѣсъ отъ фантастични твърдения, прѣдъ която всѣка критика отстъпва.

Пето положение. То специално се отnosi до участвуващитѣ въ сеанса. Тѣ сж длѣжни да се намиратъ въ врѣме на сеанса въ състояние на маскиранъ сомнамбулизъмъ; въ такова състояние ги подхвърля самия медиумъ; понеже му е необходимо за да внуши халюцинацията. Това условно е *sine qua*

поп за наблюдаване явленията тъй наричани мататериализации. Въ какво обаче състои тоя маскиранъ сомнамбулизъмъ? Какви външни признаци отличаватъ такова състояние отъ нормалното? Никакви, отговаря ни Хартманъ. Защо се то нарича сомнамбулично? Хартманъ не пояснява това. По каквъвъ начинъ, най-послѣ, то произхожда? — Твърдѣ просто, медиума отстраненъ задъ завѣсата, прѣминва въ състояние на явенъ сомнамбулизъмъ, съ силата на волята си магнетизира присжтстващитѣ и ги прѣвожда въ състояние на скритъ сомнамбулизъмъ. Но дѣ е доказа? Той е ясенъ: тѣ виждатъ материализираната фигура, която не може да бжде нищо друго, освѣнъ халюцинация: слѣдовно, тѣ се халюциниратъ, макаръ и да не сж заспали, — слѣдовно тѣ се намиратъ въ състояние на маскиранъ сомнамбулизъмъ. Мигаръ това не е ясно доказателство?

Да сравнимъ тоя начинъ на дѣйствиe съ тия, които произхождатъ въ магнетичната или хипнотична практика при извикване на халюцинация. Прѣди всичко, субектътъ трѣбва да бжде прѣспанъ; признато е, че не по-малко отъ половината люде сж възприемчиви къмъ магнетичното въздѣйствиe и че въ тая половина възприемчивостъта повече или по-малко е различна въ всѣки; веднажъ субекта прѣспанъ, нѣкакво отношение (*rapport*) се установява между тѣхъ и магнетизатора, който може да му внуши халюцинация посрѣдствомъ думи, или други външенъ способъ; за да прѣкрати халюцинацията, магнетизатора трѣбва да го разбуди, но слѣдъ събуждането субекта нищо не помни. Нищо подобно, както ние знаемъ, не е ставало съ присжтстващитѣ на сеанса. Аналогия никаква. Истина, и г. Хартманъ говори: „че между медиума и участницитѣ трѣбва да се установи тѣсно отношение, прѣди да се удадятъ трансфигурации и материализации“ (стр. 114); това отношение се установява споредъ неговото мнѣние, слѣдъ често повтаряне сеанса съ единъ и сжщи медиумъ, съ единъ и сжщи кржжокъ. Но връзката и да може да се установи по тоя пжтъ, то има много случки, дѣто подобно съотношение и не сжществува; десетина лица се събиратъ; тѣ никога не сж били хипнотизирани; нѣкои отъ тѣхъ никога не сж присжтствували на сеансъ съ тоя медиумъ; други никога не сж присжтствували на нѣкаквъвъ сеансъ и трети, най-послѣ, дошли съ твърдо убѣждение, че при тѣхното присжтствие

нищо нѣма да се яви — всичко това никакъ не прѣчи, щото медиума безъ всѣкакви магнетични приеми да подчини всички членове на тая разнородна компания, никакъ не успани, на една и сѣща халюцинация, която тѣ запомнятъ твърдѣ добрѣ. Тѣй, напр., азъ самъ за първи пѣтъ въ животътъ си видѣхъ материализирана фигура (Кати Кингъ) на първия мой сеансъ у мисъ Кукъ. Споредъ г. Хартмана, това е било халюцинация, а не трансфигурация на медиума, тѣй като азъ повдгнахъ завѣсата слѣдъ изчезване на фигурата и се убѣдихъ въ неизмѣнното положение на медиума. Ще прибавя, че азъ никакъ не съмъ сенситивенъ и никога не чувствавамъ какво дѣйствиe отъ магнетизация. Ще добавя още, че, противъ твърдението на Хартмана, частнитѣ крѣжочи постоянно съ еднороденъ съставъ, тѣй наричанитѣ хармонични, правятъ исклучение въ спиритизма, а напротивъ, болшинството отъ крѣжочитѣ сѣ публични, измѣнчиви и разнородни.

Ще посоча тукъ на бѣлѣжитата особностъ, отъ която се вижда, колко малко прилика иматъ медиумичнитѣ приеми съ каква и да е магнетизация. Извѣстно е, че за успѣшна магнетизация или хипнотизация потрѣбно е съгласието на лицето, сирѣчь, то да се не противи на опита, да земе извѣстна поза, да мълчи за нѣколко минути и се съсредоточи. На медиумичния сеансъ се иска съвсѣмъ обратното. Обикновено казватъ и Хартманъ сѣщо повтаря, че медиумичнитѣ явления се сполучватъ вслѣдствие психическо възбуждане, произведено отъ дълго, „напрѣгнато ожидание“. Тѣй прѣдполагатъ и твърдятъ тия, които никакъ не сѣ запознати практически съ прѣдмета. Тия обаче, които иматъ достатъчно опитностъ въ тая работа, знаятъ твърдѣ добрѣ, че за произхождение на явленията се изисква именно обратно условие, — че съсредоточенитѣ мисли отъ всичко най-много вредятъ на сеанситѣ, особно когато явленията още не сѣ почнали. Дали е сеансътъ свѣтълъ или тъменъ, за физични явления или за материализация — всѣкога се поставя отъ медиума или отъ невидимитѣ сили едно и сѣщото условие: *да не се съсредоточаватъ, полека да се разговарятъ, да пѣятъ или да свирятъ на какъвъ и да е инструментъ.* Особно вреди на присѣтстващитѣ за първи пѣтъ на сеансъ — това възбуждане, ожидане на нѣщо не-обикновено. Привикналитѣ участници, обаче, знаятъ, че въ врѣме на лекитѣ разговори, които нѣматъ никакво отношение

къмъ спиритизма, произлизатъ най-бѣлѣжититѣ явления. И то, споредъ г. Хартмана, всички членове на подобенъ кржжокъ, занимаващи се съ музика, пѣние и празно брътвене, трѣба да станатъ жертва на тая именно халюцинация, ксято спящия медиумъ намисли да създаде.

Къмъ какво свежда теорията на г. Хартмана, относяща се до явленията на материализацията? Безъ да се гледа на всички усложнения, натрупани на помѣнатитѣ отъ мене горѣ общи основи, тя се свежда въ най-простото си изражение въ слѣдната формула: *медиума спи и бѣлнува, а присжитсивуващитѣ бѣлнуватъ наедно съ него, но не спатъ*. Ето кое г. Хартманъ нарича „научно-психична гледна точка“.

2. Ще видимъ сега какъ се свързва тая теория на г. Хартмана съ историчното начало на спиритизма. Въ главата за материализациитѣ той построилъ своята теория, като разгледва тия явления въ условия, както тѣ обикновено се наблюдаватъ въ наше врѣме. Тия условия сж слѣднитѣ: 1) Поява на цѣла фигура. 2) Слаба свѣтлина, или полумракъ. 3) Медиума невидимъ задъ завѣсата. 4) Медиума се намира въ малко или много анормаленъ сънъ. — Такава наредба се подава донѣйдѣ на обяснение, прѣдлагано отъ докторъ Хартмана, че медиума е автосомнамбулъ и пр. Но да се повърнемъ къмъ първитѣ врѣмена на спиритизма, до годинитѣ 1848—1850 и слѣднитѣ; въ това врѣме сеанситѣ сж ставали при свѣтлина, медиума самъ участвувалъ въ кржжока, не падалъ въ трансъ или какво и да е заспало състояние, — той самъ е бивалъ въ числото на зрителитѣ; всички медиумични физични явления, извѣстни намъ днесъ, сж ставали сжщо и тогава въ всичката си сила, не е имало материализация на пълна фигура: тя се е ограничавала съ досѣгане и поява на ржка, съ прѣнасяне на материални прѣдмети, или безъ това; ще добавимъ при туй, че първитѣ медиуми сж били дѣца — дѣвойки 10 или 12 годишни. Какъ да съгласимъ подобна наредба съ думитѣ на Хартмана: „Тоя произволенъ прѣходъ въ сомнамбулизъмъ въ всѣко врѣме, когато дотрѣба, изисква особни *значителни упражнения*, за да се прояви донѣкадѣ опрѣдѣлено, по желанието на чужди люде“ (стр. 38). И по натѣй: „Всѣки участникъ въ медиумичнитѣ сеанси е длъженъ, напротивъ, постоянно да помни, че той се намира подъ влиянието на твърдѣ силенъ магнетизаторъ, чийто интересъ, съз-

наванъ отъ него, се състои въ туй, да постави присъжтствуващия въ скритъ сомнамболизмъ и го зарази съ своята халюцинация“ (стр. 70). И по-натѣй: „Въ явния сомнамбулизмъ медиума пада обикновено: първо, при неволна рѣчь; второ, — при физични явления, които изискватъ особно напрѣжение на нервна сила, и трето — за прѣдаване халюцинацията на присъжтстващитѣ, за което, на гледъ, халюцинацията трѣба да бжде особно интензивна въ самия медиумъ“ (стр. 38). Още по-натѣй: „Халюцинацията въ зрителитѣ се произвежда, тѣй да се каже, при малко свѣтлина“ (стр. 12).

Дѣ ще намѣримъ „значителното упражнение“, „силния магнетизаторъ“, „явния сомнамбулизмъ“ и „малко свѣтлина“ у дѣвойкитѣ медиуми отъ 1849 година, край които медиумичнитѣ прояви тѣй неочаквано сж се развили. Безъ да се гледа на усилията имъ да ги избѣгватъ, тия явления ги прѣслѣдвали неотклонно, подхвърляйки ги на всевъзможни неприятности, Нищо не е могло да ги спрѣ. „Кажете тая истина на свѣта“ — ето що сж искали невидимитѣ сили въ първото получено съобщение чрѣзъ азбука; и дѣвойкитѣ медиуми, безъ да се гледа на съпротивлението имъ, били принудени напаконъ да отстъпятъ и прѣдадатъ тия явления на публично разслѣждане. Позволявамъ си да мисля, че ако материализациитѣ биха се спрѣли на тая първоначална фаза на своето развитие и биха слѣдвали да ставатъ при горѣпомѣнатитѣ условия, то г. Хартманъ не би намѣрилъ тогава достатъчно данни за постройката на своята халюцинационна теория. А между туй родътъ явления е очевидно еднакъвъ.

3. Изучването явленията на материализацията ни доказва, че въ основата на тия явления лежатъ общи закони, които сами по-себе си опровергаватъ теорията за халюцинациитѣ. Тоя законъ се състои въ това, че въ първата фаза материализациитѣ носятъ поразително сходство съ отдѣлнитѣ членове или даже съ цѣлата фигура на медиума. Впоследствие, споредъ развитието на медиума въ туй направление, това сходство може, безъ да изчезва съвършено, да даде мѣсто да се материализиратъ най-разнообразни фигури; другитѣ медиуми не прѣстъпватъ тоя прѣдѣлъ и всичкитѣ имъ материализации иматъ такова сходство съ медиума, щото естествено прѣминавашъ къмъ прѣдположението, че това е самата трансфигурация на медиума, до като слѣдъ достатъчно внимание, не се убѣдишь,

че имашъ прѣдъ себе си напълно раздвоенъ медиумъ. Напри- мѣръ, въ класичнитѣ случаи съ Кати Кингъ и Джонъ Кингъ, които сж станали въ Англия и сж всѣкакъ изслѣдвани, дохожда- ло да признаятъ, голѣмо или малко, а понѣкога и пълно сход- ство съ медиума. Така Джонъ Кингъ се явява при дневна свѣтлина и портрета му билъ нарисуванъ въ това врѣме, ко- гато задъ завѣсата държели за ржцѣ медиума (Медиумъ 1873 год. стр. 346); или той се явявалъ въ тъмнина, като се е ос- вѣтлявалъ съ собствена свѣтлина въ туй врѣме, когато медиу- ма сж държали за ржка срѣдъ кржжока или вѣнъ отъ него; тѣй Кати Кингъ се е явявала въ това врѣме, когато часть отъ тѣлото на медиума се е виждала, или мѣгновено е изчез- вала, когадо нѣкой е влизалъ съ нея въ кабинета, за да види медиума. Тия случаи, споредъ Хартмана, сж очевидна халюци- нация, а не трансфигурация; ако това е халюцинация отъ дѣ е това сходство съ медиума? *Това сходство прѣвождало медиу- митъ въ отчаяние* и, разбира се, ако тѣ биха могли да произ- вождатъ халюцинация по своята воля и фантазия, то *никакъ не би изобразявали въ тия халюцинации своитѣ собствени фи- гури*, което би извикало само подозрѣние и всѣкакъвъ родъ усилия да изобличатъ лъжата

Сжщото туй се отнася и до материализациитѣ, образува- щи се прѣдъ очитѣ на присжствуващитѣ. Колко халюцинация- та въ тоя способъ явления се нрави г. Хартману, а какъ обек- тивнитѣ явлечия не му се нравятъ; за доказателство на туй, че самъ медиума „безсъзнателно произвожда призрака“ (стр. 138), г. Хартманъ не иска нищо друго; той казва: „когато обаче ставало пълно отдѣляне и призрака бивалъ *наблюдаванъ прѣзь течение процеса на своето произхождение и пчезване, то се оказвало, че той напълно изхождалъ изъ медиума и се възврѣ- щалъ въ него*, и при туй не въ видъ на готовъ образъ, по- степенно напълващъ се съ вещество ли изправащъ се, но въ видъ на безформенна мъгла, малко-помалко земаща опрѣдѣленъ видъ и по подобенъ начинъ изгубваща го“ (стр. 137). Ако подобенъ призракъ би билъ наистина само халю- цинация, то фантазията на медиума би надминала всички из- изквания на Хартмана: всѣкакъвъ родъ „гогови образи“ от- говорящи на най-горѣщитѣ желаня на присжствуващитѣ, биха се появявали и изчезвали мѣгновено.

Тукъ се прѣдставя и друго съображение: ако материа-

лизацията не е нищо друго, освѣнъ халюцинация, извикана отъ медиума, и ако медиума има способностъ да вижда всички образи, натрупали се въ дълбината на критото съмномбулично съзнание на присжствуващитѣ и посрѣдствомъ четене на мислитѣ да прониква въ всички мисли и впечатления, таящи се въ паметъта въ скрито състояние—то за него би било най лесна работа да направи на присжствуващитѣ въ сеанса най-голѣмото удовлетворение, като имъ дава всѣкога възможностъ да видятъ близкитѣ си и драги покойници. Какво тържество, каква слава, какъвъ източникъ за обогатяване на такъвъ медиумъ! Но за голѣмо съжаление цѣлото медиумично дѣло не стои тъй: повечето пжти се появяватъ фигури, които никой не познава, безъ да се гледа на желанието, и случаи, дѣто сходството съ починалитѣ е напълно установено и доказано не само относно външната форма, но и вътрѣшното съдържание, сж твърдѣ рѣдки. Първото съставлява общо правило, второто — изключение. Всички тия отрицателни страни, неотговорящи на възлаганитѣ на тия явления ожидания, служатъ въ моитѣ очи за доказъ, че ние имаме тука работа съ естествени явления, проявяващи се въ извѣстенъ видъ и при извѣстни условия, сжщинския смисълъ на които до днесъ ни е извѣстенъ.

4. Ако прослѣдимъ историята на материализациитѣ на нѣколко фигури, редовно появяващи се прѣзъ течение на много или малко продължително врѣме, ние ще се срѣцнемъ съ нѣколко случаи, които сжщо иматъ значение за теорията на даденитѣ явления и прѣдставятъ своероденъ доказъ, че това не е проста халюцинация. Първия случай отъ тоя родъ се отнася къмъ появата на Кати Кингъ и тъй като той е билъ удостовѣренъ съ най-добри свидѣтелства, то и азъ ще се спря на него. Отъ самото начало на появата си, тя обявила, че ще се материализира само прѣзъ течение на три години, че съ изтичанieto на тоя срокъ „дѣлото ѝ ще бжде завършено“ и че тя не ще бжде повече въ състояние да се проявява вадимо и осѣзаемо; че, като прѣминава въ по-високо състояние, тя вече не ще има възможностъ да се съобщава съ своитѣ медиуми толкозъ въ материаленъ образъ. (Гл. Спиритуалистъ, 1878 г. т. I, стр. 258 и т. II, стр. 291). Назначения срокъ изтекълъ въ май 1874 година; послѣдния сеансъ билъ назначенъ отъ Кати на 21 май; той станалъ у г. Крукса. Ето

споредъ неговитѣ думи, какъ е станало изчезването на Кати : „Когато за Кати дойде врѣме да ни остави, азъ я помолихъ да ми позволи да остана съ нея до послѣдната минута. Слѣдъ това тя вика при себе си всѣкиго отъ присѣстващитѣ и му каза по нѣколко думи, относящи се до самия него, а подиръ даде нѣколко общи опжтвания за мисъ Кукъ за ржководство въ бждаще. Като свърши наставленията си, Кати ме повика съ себе си въ кабинета и ми позволи да остана тамъ до края. Като спусна завѣсата тя за извѣстно врѣме се разговори съ мене и тогава прѣмина прѣзъ стаята си до мисъ Кукъ, която лежеше на пода въ безчувствено състояние. Като се наведи до нея, каза ѝ: „Събуди се, Флори, събуди, азъ сега трѣбва да те оставя!“ Мисъ Кукъ се събуди и съ сълзи помоли Кати да стане съ нея поне още малко. „Не мога драга моя, дѣлото ми е завършено. Богъ да те благослови!“ отговори Кати и слѣдваше да говори съ мисъ Кукъ. Тѣ говориха помежду си нѣколко минути, до тогава до като сълзитѣ задавиха мисъ Кукъ и я лишиха отъ рѣчь. По посочване на Кати азъ приближихъ да поддържа мисъ Кукъ, която падна на земята въ истерични ридания. Азъ се огледахъ наоколо, но бѣлата фигура на Кати вече бѣ изчезнала. (Гл. *Н. Петрова* „*Материализации*“ стр. 187). Г. Харисонъ, издателя на „*Спиритуалистъ*“, въ отчета си за сжщия тоя послѣденъ сеансъ, говори между другото: „Кати каза, че вече не ще може да говори и показва лицето си; че тия три години прѣзъ течение на които тя произвождала тия физични явления, сж били тежко и мжчително за нея врѣме на „покаяние за своитѣ грѣхове“ и че сега тя се приготвява да мине въ по висока стѣпень на духовния животъ; че само наредко, тя щѣла да бжде въ състояние да се съобщава съ своя медиумъ писмено, но че той въ всѣко врѣме ще има възможность да я види въ ясновидяние, когато го магнетизиратъ (гл. *Ps. St. 1874 г.* стр. 489).

Не мога да се не останова на вжтрѣшното значение на тоя фактъ. Какъ да се обясни рационално, отъ гледна точка на трансфигурационната теория, халюцинацията, или даже измама, това доброволно прѣкращение явлението на Кати Кингъ? Ако това явление е зависило само отъ медиума, то какъвъ мотивъ е можалъ да го потбуди да тури край? Мисъ Кукъ като медиумъ се намираше тогава въ висотата на своята слава; самолюбието на медиумитѣ въ това направление се развива

твърдѣ естествено до висока стѣпень, понеже тѣхнитѣ необикновени способности разкриватъ прѣдъ тѣхъ вратитѣ на висшето общество и тѣ ставатъ центръ на особно внимание и почитание, което не може да не лѣсти тѣхното самолюбие. Тя тогава бѣ единчкия въ Европа медиумъ за материализация на пълна фигура. Защо ѝ е трѣбвало да слезе отъ тоя пѣдесталъ, за да бѣде забравена? Тя не е могла да знае какво ще стане слѣдъ това съ медиумичнитѣ ѝ способности; ще достигне ли тя пакъ подобни резултати? И защо ѝ е трѣбвало да замѣня добитото съ въображаемото? Отъ своя страна, г. Круксъ е билъ крайно заинтересованъ отъ тия сеанси и нищо толкова не е искалъ, колкото да продължава своитѣ наблюдения и опити. Участието на Крукса, който открито признавалъ всичката достовѣрность на явленията, имъ е прѣдавало изключителенъ интересъ и значение, и медиума не е могаль да не разбира и цѣни това. Какъвъ, прочее, мотивъ питамъ, пакъ, е могаль да бѣде толкова силенъ за да застави медиума да прѣкрати това явление. Ако то е зависело единствено отъ неговата воля, нему оставало само да продължи и се наслаждава на своята растяща слава. Може би, ще се прѣдположи още отслабване на медиумичнитѣ способности и въ прощазането на Кати Кингъ ще забѣлѣжимъ само ловка комедия за отстѣпване. Но ние знаемъ, че явленията, напротивъ, само сж пораснали и напokonъ сж се остановили все по-опрѣдѣлени и по-удовлетворителни, и че подиръ изчезването на Кати способноститѣ на мисъ Кукъ никакъ не пострадали: скоро нова фигура почнала да се показва сжщо съ такова съвършенство, както се види това отъ писмото на г-жа Круксъ до *Спиритуалистъ* 1876 г., т. I стр. 312. И тоя фактъ за прѣкращаване материализацията на фигурата, която се е явявала въ продължение на нѣколко врѣме не е единственъ въ лѣтописитѣ на спиритизма (гл. Medium, 1876 г., стр. 534). До колкото разбирамъ, подобни факти доказватъ, че, най-малко, ние имаме работа съ друга воля, отъ колкото самия медиумъ и че явлението само по себе е имало обективна реалность.

5. За да завършимъ съ теоритичната страна, длъженъ съмъ да повтора тукъ едно теоретично възражение, изказано вече отъ мене въ първия отдѣлъ на тая глава, когато ставаше дума за отпечатъцитѣ, производани чрѣзъ материализирани членове. Това възражение би слѣдвало да се остави

за теоритичната частъ, но азъ се увлѣкохъ отъ желанието да посоча на логичната непослѣдовностъ, изтичеща отъ теорията на Хартмана, когато ми падна да говоря специално за тия явления. Ще напомня тукъ въ нѣколко думи за кое става дума, понеже самата тая непослѣдовностъ, очевидно, не се ограничава съ халюцинационното обяснение появата на каква и да е частъ отъ човѣшкото тѣло, но се отнася сжщо и за появата на цѣла материализирана фигура. Г-нъ Хартманъ бѣ прѣнудепъ да направи отстъпка за появата на ржцѣ : тѣ може и да не сж чисти халюцинационни гледки, а може да иматъ реално-обективенъ субстратъ въ нервната сила, съсрѣдоточването на която могло да бжде такова, че ржката е способна да се направи осѣзаема и *чувството осѣзание* не щѣло да бжде въ тоя случай халюцинация на сжщото чувство, което се доказвало отъ отпечатѣцитѣ, производани отъ тая ржка върху нахждена книга. Но видимостъта на тая ржка, за лицата, които я осѣщатъ, щѣло да бжде, споредъ г. Хартмана вече халюцинация. Ето дѣ се крие „логичната непослѣдовностъ“ обземаща очевидно цѣлата халюцинационна теория, прѣдложена отъ Хартмана за обяснение на материализацията. Когато цѣлната фигура се явява, извършва нѣкакъвъ родъ физични дѣйствия и оставя да я пипатъ, г. Хартманъ допуска, че тия дѣйствия могли да бждатъ реални, нехалюцинационни, произведени отъ нервната медиумична сила, „прѣдставляваща аналогъ на давяща повърхностьта ржка, безъ лежаще задъ тая повърхность веществено тѣло“ (стр. 125). Защо, прочее, той не допуска, че тоя самия „аналогъ на давяща повърхность“ може да произведе дѣйствие върху зрѣнието? По тоя начинъ за една серия дѣйствия, извикани отъ тия сжщитѣ явления, г. Хартманъ допуска, че причината имъ лежи „въ нѣщо материално, сжществуваще въ обективно-реалното пространство и дѣйствуваще върху чувството на присжтствуващитѣ“, а за друга серия дѣйствия, чувствувани и обявявани отъ сжщитѣ субекти, той твърди, че тая причина „вече не е нѣщо материално, а субективна халюцинация на медиума“ (стр. 120). Не може да се не види противорѣчието въ тия два способа за обяснение. И това е толкова по-непослѣдовно, когато самъ Хартманъ казва : *нервната сила може да приема видими образи, които не сж халюцинация*. Тѣй напр., тя могла да се прѣвърща въ свѣтлинни явления“ (стр. 58) и тогава да приеме „опрѣдѣ-

лени форми, и то повечето пжти въ кристалични форми, или най-малко, не органични, напр., кръстове, звѣзди, свѣтло поле съ мѣркащи се по него свѣтли точки“ (стр. 61—62). Тукъ нервната сила става *видима и не е халюцинация*. Защо, прочее, самата тая сила, като става видима въ органиченъ образъ материализация (която понѣвга бива свѣтяща), се прѣврѣща въ халюцинация? Ето на кое г. Хартманъ трудно може отговори. Тая теория за халюцинациитѣ се събаря отъ логиката на собственитѣ му хипотези.

ГЛАВА II.

ФИЗИЧНИ ЯВЛЕНИЯ.

Слѣдъ като говорихъ вече за материализациитѣ и признахъ въ тѣхъ явления обективно-реални, отговора ми Хар-тману, относно това, което засѣга физичнитѣ явления, е разбранъ сами по-себе. Ясно е, прочее, че ако явленията на материализацията се признаятъ, то голѣма частъ отъ физичнитѣ *сложни* явления се обясняватъ отъ простото прѣдположение, че тѣ се произвеждатъ отъ материализирани органи, невидими за нашето око; но туй не ще рече, че всички физични явления трѣба да се обясняватъ по тоя способъ и че никаква до сега неизвѣстна сила тукъ не участвува; наопаки, азъ мисля за възможно да се допусне, че *проститѣ* физични явления често се извършватъ отъ нѣкаква физична сила, изходяща изъ нашия организъмъ и до сега непозната; азъ наричамъ *прости* тия физични явления, които се получаватъ при докосване съ ржка или безъ нея, произходящи по права линия — хоризонтална или отвѣсна, и иматъ простъ характеръ на притегляване или отласкване. Тѣй, запр. явлението — пълно повдигане на масата, което съмъ виждалъ многъжди при слагане върху ѝ ржка, мене всѣкога ме е удивлявало съ съвършеното си отвѣсно направление, при което четиритѣ крака изеднажъ сж се отдѣляли отъ подътъ и пакъ тѣй сж се спускали; и даже когато се е случвало масата да се повдига подъ жгълъ 45° , тя въ въздуха е земала хоризонтално положение и отъ тукъ вече е падала на пода отвѣсно върху четиритѣ си крака изеднажъ. Що се отnosi до *сложниитѣ* явления, описващи криви линии, тѣ, нагледъ, се произвеждатъ отъ нѣкакъвъ невидимъ физиченъ органъ, направляванъ отъ воля и разумъ, принадлежащи нему. Това прѣдположение, тѣй да се каже, не е имало врѣме да си остане като хипотеза, защото току щомъ необикновеннитѣ физични явления сж се разкрили при самото начало на спиритичното движение, ржцѣтѣ, що сж ги произвеждали, сж били чес-

то виждани и осъзавани. Посочихъ въ първата глава, че реалната обективностъ на тия ржцѣ е била констатирана съ всевъзможни сръдства. Най-простото сръдство да се убѣдимъ въ непосредственото дѣйствие на такава ржка върху физични прѣдмети се състои въ това, да се покриватъ тѣ съ течностъ, свѣтяща въ тъмнина. Така, когато азъ държахъ медиума (Кейтъ Фоксъ) за двѣтѣ ржцѣ въ тъменъ сеансъ, азъ видѣхъ ясно на звънчето, стояще до мене на масата и отчетливо виждано благодарение свѣтящата течностъ, съ която го намазахъ — тъмния силуетъ на нѣколко прѣсти, фанали това звънче и звънящи съ него въ въздуха. Двѣтѣ ржцѣ на медиума, както и моитѣ, лежахъ върху дъската, свѣтяща въ тъмнината, тѣй щото положението на медиумовитѣ и моитѣ ржцѣ можеше нагледно да се констатира. Че ржцѣтѣ, движащи прѣдмети при свѣтлина, сж често *невидими* — това произхожда отъ стъпенъта на материализацията; а че невидима материализация сществува, ние имаме за това доказателство въ трансцендентната фотография и азъ ще напомня тукъ, че на една отъ фотографитѣ на Мумлера се изображава физично дѣйствие, произведено отъ невидима човѣшка фигура, а именно повдигане на дрѣхи, видимо за очитѣ, произведено отъ ржка, за окото невидима, но видима на фотографията.

Спорѣдъ Хартмана всички физични явления въ медиумизма — прости и сложни — еднакво се произвеждатъ отъ нервната сила на медиума, която не е нищо друго, а „физична сила, изтичаща изъ неговата нервна система“ той твърдѣ настоява на това опрѣдѣление и намира непонятно, „защо Коксъ е далъ на тая сила въвождаще въ заблуждение название *психична*, вмѣсто *нервна*“ (стр. 45). Всѣкой пжтъ, когато Хартманъ се опитва да обясни тая сила съ какво и да е сложно явление, то какво намираме? Оказва се, че волята „направлява“ тая сила, „завладѣва я“ (стр. 61), че „разпрѣдела на силата зависи отъ фантастичния образъ, находящъ се въ сомнамбуличното съзнание на медиума“ (стр. 64); а на края на своята глава за физичнитѣ явления Хартманъ счита за необходимо да поясни: „не сама волята на магнетизатора само по-себе, като такава, произвожда тия явления въ други индивиди посрѣдствомъ чисто психично влияние, сжщо тѣй както и не сама волята на медиума съ своето чисто психично влияние извиква споменатитѣ физични явления въ невѣодушевени прѣдмети: въ двата слу-

чаи най-близкото дѣйствие на волята се заключава въ туй : да освободи магнетичната или нервна сила изъ нервната система и я отправи въ опрѣдѣленъ образъ върху живитѣ или мъртви обекти“ (стр. 67). И тъй като това „направление въ опрѣдѣленъ образъ“ трѣба всѣка минута да се мѣнява за произвеждане криви линии, или система линии „давление и натискъ“ (стр. 62), (както, напр., въ непосредственото писмо), то става ясно, че волята на медиума е неразлъчна отъ тая сила. Между туй неразбираемо е, по какъвъ начинъ Хартманъ иска неиминуемо да види въ тая сила само физическа проява. Отъ друга пѣкъ страна, азъ мисля, че прѣвѣрженицитѣ на психичната сила никога и не сж искали да твърдятъ, че тая сила дѣйствува физично безъ всѣкакъвъ субстратъ физична сила.

Като твърди, че нервната медиумична сила е физична, имаща аналогия съ електричеството и магнетизма, Хартманъ казва : „Съвсѣмъ непонятно и имаще най-лошо значение относно научния интересъ отъ страна на спирититѣ — се явява това обстоятелство, че никой отъ тѣхъ още до днесъ не е направилъ нито единъ опитъ да се приближи къмъ разрѣшението на тия въпроси“ (стр. 44). Но това твърдение, както и другитѣ, е свършено произволно. Професора Геръ и физика Варлей сж правили не малко опити отъ тоя родъ, но тѣ не могли да откриятъ никаква слѣда отъ родство между медиумичната сила и електричеството или земния магнетизмъ (гл. Геръ „опитни изслѣдвания“ стр. 98—109 на нѣмското издание; Варлей въ „Отчета на комитета на Диалектичното общество“ томъ II; „Спиритуалистъ“ 1876 г., томъ II, стр. 205). Въ 1853 г. била напечатана въ Готъ брошура подъ заглавие : Въртящи се маси; 64 нови физични опити съ посочване полученитѣ резултати“; автора на брошурата доцентъ по математика и физика въ Готската семенария, Христианъ Геринъ дохожда до слѣднето заключение : „И тъй, новооткрытата сила е свършено противоположна на магнетизма; нея даже може да я нарекатъ антимагнетизмъ или неотрализираща сила“ (стр. 57).

Като говорихъ въ I-а глава за отпечатъцитѣ, произведени по мнѣнието на г. Хартмана отъ нервна сила, азъ вече достатъчно пояснихъ, до колко подобенъ резултатъ е несъвмѣстимъ съ нашитѣ понятия за физичната сила въ приложението ѝ за обяснение сложнитѣ медиумични явления, като летене на

прѣдмети въ въздуха, свирня на музикални инструменти, не-посрѣдствено писмо и т. н.

Физиката ни учи, че всѣка сила, привлекателна или отласкателна, дѣйствува по-права линия и че тѣлото, приведено отъ такава сила въ движение, не може иначе да опише крива линия, освѣнъ подъ влиянието на други сили, присъединяващи се къмъ първата ежесекундно. По такъвъ начинъ прѣдмета, находящъ се на разстояние отъ медиума, наситенъ отъ нервна сила, може само да се привлече или отласне отъ медиума по право направление; той би могълъ още, — прѣдполагайки, че тая сила „изменя динамичнитѣ отношения между прѣдметитѣ и земята“ (стр. 45) — да се подигне отвѣсно въ въздуха и се просне къмъ медиума въ право направление. Но никога прѣдметъ, по извѣстнитѣ ни физични закони, не може да се устрѣми налѣво или на дѣсно, и да опише най фантастични криви линии, да произведе най-сложни движения и при това съ разумна цѣль. За това би трѣбало дадения прѣдметъ да се подхвърли подъ дѣйствието на сила изходяща отъ други центръ неже самия медиумъ.

По какъвъ начинъ произхождатъ явленията, за които говоримъ? Споредъ мнѣнието на г. Хартмана това е твърдѣ просто. Медиума е центръ на нервната сила, излъчваща се по всички възможни направления; той заразява съ тая сила всѣка точка на стаята и всичко находяще се въ нея по такъвъ начинъ, щото всѣка точка и всѣки прѣдметъ за себе си става центръ на сила, дѣйствуваща по волята на медиума.

Да видимъ *modus operandi* на тая сила въ сеанса. Да земемъ за примѣръ единъ отъ сеанситѣ на Юма, на които азъ много пжти съмъ присъствувалъ: нѣколцина човѣци сѣдатъ на маса заедно съ медиума, двѣ свѣщи горятъ върху масата; всички ржцѣ сж на масата, но, напротивъ на Хартмановото твърдение, (стр. 59), не образуватъ верига; въ медиума сжщо, противъ думитѣ на Хартмана, (стр. 38), не се вижда ни най-малка слѣда на явенъ сомнамбулизмъ; той зема участие въ общия разговоръ. И ето, слѣдъ десетъ или петнадесетъ минути цѣлото общество поредъ се заразява отъ нервната сила и потъва въ скрито сомнамбулично състояние. Явленията начезатъ; азъ чувствувамъ досѣгане до колѣната, спускамъ ржка подъ масата и напипвамъ прѣсти, които работятъ около прѣстена ми съ цѣль да го снематъ отъ прѣста ми — това е

токътъ на нервната сила на медиума съ внушение халюцинация на докосване като на пръсти; съсѣдътъ ми се навожда да види подъ масата; медиума, като вижда движението му, начаса му внушава халюцинацията на ржка, и моя съсѣдъ извиква, че вижда ржка. Азъ заявявамъ, че пръстена ми е снетъ, но не пада на пода — като е хубаво обладанъ отъ нервната сила, той плува по въздуха; медиума възбужда притегателна сила въ колената на сѣдящия срѣщу мене, и пръстена, притегленъ отъ тоя центръ, допира се до съсѣда; той спуска подъ масата ржка и пръстена му се вржчва. Съсѣда ми зема звънче и го държи подъ масата; той казва, че чувствува допиране на пръсти, които зграбватъ звънчето и подиръ то се носи и звъни въ въздуха; за да произведе такъвъ резултатъ, медиума заразява нозѣтъ на моя съсѣдъ съ нервна сила, като образува отъ тѣхъ центръ на притегляне; по такъвъ сжщо начинъ заразява нозѣтъ на стоящия срѣщу него и образува въ него други центръ на притегляне; звънчето, добръ обладано, се намира между два противоположни центра на притегляне, и медиума остава само да „регулира“ неговитѣ движения за да звъни. — Стоящия срѣщу мене зема платно, държи го подъ масата, изпитва сжщото досѣгане и казва, че платното се дърпа надолу — това е проста работа; малкия центръ на притеглюване, вложенъ въ пода подъ платното, това е всичко. Платното се повдига и начаса подава изъ подъ масата на моя съсѣдъ съ два или три възли по него. И туй е праздна работа: платното е наситено съ нервна сила; медиума заразява съ нея пода, масата и нозѣтъ на присжствуващитѣ, като образува по такъвъ начинъ центръ-притеглюване на различнитѣ сили, които теглятъ платното отъ всѣка страна; на медиума остава само да „регулира“ движението му и възлитѣ сж готови. Напоконъ, медиума зема аккордиона въ една ржка, другата оставя на масата и, като го спуска подъ нея между себе си и съсѣдитѣ, държи го за долния край, а горния съ клавиатура се откланя надолу къмъ пода. Чува се мелодия; това е много просто: притегателния центръ въ пода дърпа аккордиона надолу и разтяга мѣхътъ, но съ това би могло да се издаде само звукъ, за да се получи мелодия, трѣба да се натиснатъ клавишитѣ съ особно дѣйствиe на напрѣчна сила; за достигане на тоя резултатъ медиума трѣба да нагласи само десетина центра за притеглюване или отласкване въ собстве-

нитѣ си нозѣ или въ краката на масата за да дѣйствуватъ тия центрове на сили единствено на клавишитѣ; слѣдъ туй нему остава само да ги „регулира“ — и ето мелодията. Трѣба да прѣдположимъ, че ако би били всички тия прѣдмети обвзети отъ нервна сила, то тѣ оставени сами на себе си, безъ да бждатъ „регулирани“ отъ медиума, всички биха се раздвижили сами и биха се разиграли твърдѣ забавно. Отъ това слѣдва сжщо, че медиума, споредъ мнѣнието на Хартмана, може да зарази топката съ нервната сила и като я хвърли нагорѣ да я застави да лети прѣдъ очитѣ на зрителитѣ по най-фантастиченъ начинъ; или да земе кукла и я застави да пляска съ рждѣ и нозѣ безъ помощта на всѣкакви нишки. Нѣща твърдѣ прости, но спиритичнитѣ медиуми още не сж могли да ги направятъ.

Прѣдполагамъ, че въ това прилагане теорията къмъ практика азъ останахъ вѣренъ на тая теория за нервната сила, която Хартманъ въ общи думи изказва за обяснение, явления произходящи на спиритичнитѣ сеанси. Коментаритѣ тукъ сж излишни и менъ ми остава само за завършване анализа и оцѣнката на тая теория — да дамъ на тая чудесна сила ндлежащото опрѣдѣление, отъ формолиране на което Хартманъ внимателно се е въздържалъ.

Каква е, спорѣдъ г. Хартмана, нервната медиумична сила?

Тя е сила физична, производяща всички тия физични дѣйствия, които може да произведе и човѣшкото тѣло, безъ да се исклучатъ и пластичнитѣ дѣйствия.

А тъй като тия физични дѣйствия ставатъ често наедно съ явленията на материализацията, то необходимо е да се присвѣкупи тукъ опрѣдѣлението и на тия явления.

Що е материализацията споредъ г. Хартмана?

Тя е халюцинация на човѣтката фигура, която напълно съвпада съ физичнитѣ дѣйствия, произвождани отъ нервната медиумична сила, и, слѣдовно, тя се вижда и има всички атрибути на реалната човѣшка фигура.

Трѣба, наистина, човѣкъ да се отвърща даже отъ едничката мисль за реалность на човѣшка трансцендентна форма, за да се натурва подобна тавтология за научна теория, понеже въ сжщина трудно се разбира, въ какво подобна халюцинация се би отличила отъ това, което спирититѣ наричатъ материализирана човѣшка фигура? Това е само споръ за думи.

Като откъснемъ думата халюцинация и смисълътъ си остава сжщата. Защото спирититѣ подъ своята дума „материализация“ едва ли разбиратъ нѣщо по-опредѣлено, отколкото Хартманъ подъ своята халюцинация съ подкладка на нервна сила. Но теоретичното различие е грамадно, понеже хипотезата, която азъ изказахъ въ началото на тая глава, сравнително казано, е твърдѣ проста и като се нанизва сама по себе на всички данни на непосредственото наблюдение и опитъ, тя не прѣдставлява нищо нерационално, между туй, когато двѣтѣ хипотези на г. Хартмана сж магични, фантастични, крайно сложни и насилващи разума и науката.

Длъженъ съмъ сега да заявя противъ г. Хартмана формално обвинение много по-сериозно, отколкото всички обвинения, на които подхвърлихъ теоритѣ му; всѣки е въ правото си да формолира своитѣ теории споредъ крайното свое разбиране; но моето обвинение се отnosi до метода, принципитѣ на който сж неизмѣнни за всѣко критично изслѣждане, особно въ областъта на природата. Що се отnosi до спиритизма, г. Хартманъ твърдѣ хубаво е формолиралъ тия „общи методологични закони“, които трѣба да бждатъ положени въ основата на всѣко научно изслѣждане; тѣ състоятъ въ слѣдното:

„Има общи методологически основи, задъ които не може да се прѣстѣпи безнаказано. Първо, принципитѣ не трѣба да се умножаватъ безъ нужда; ще рече не бива да се търсятъ други причини, докато е достатъчна една. Второ, трѣба, колкото е възможно, да се придържаме о тия причини, за сжществуването на които ни поржчителствува опита и несъмнѣния изводъ, а не да се залавяме безъ нужда за такива, чието сжществуване е съмнително и недоказано и които въ качество на хипотеза за обяснение на дадени явления, още се нуждаятъ отъ потвърждение. Трето, трѣба колкото е възможно по далечъ да се обдирятъ естествени причини и да не се прѣстѣпва къмъ свърхестествени безъ настойчива необходимостъ. Спиритизма грѣши противъ тия три основни правила. Наистина, макаръ и да признава той естественъ родъ причина, явяваща се въ лицето на медиума, но наредъ съ нея поставя още и други, свърхестествени, не изходящи изъ опита — такива, чието сжществуване именно и прѣдстои да се докаже

върху почвата на тая област явления, за които у насъ става рѣчь“ (стр. 147).

„За туй, че наредъ съ причинитѣ отъ първия родъ може да се допустнатъ и втори, спиритизма бѣ длъженъ да се постараетъ съ точностъ да опрѣдѣли тая *погранична чѣрта* задъ която се свършва възможността да се обяснява съ причина отъ първия родъ, и се докаже съ посредството на най-основна критика, защо задъ тая граница споменатитѣ причини сж недостатъчни. До тогава, до когато тая граница не е опрѣдѣлена и тоя доказъ не е даденъ — на допускачитѣ лежи всичката тежина на длъжностъ да докажатъ съдѣйствието на причини отъ втория родъ; но спиритизма *не е направилъ още ни най-малкъ опитъ* за разрѣшение на такава задача“ (стр. 148).

Не е възможно да се възрази какво и да е противъ тия основи; тѣ дѣйствително сж „абсолютно неоспорими“, както самъ г. Хартманъ се изрязява въ писмото си до Масей (гл. „Light“ 1885 г., стр. 432). Но има още четвърти методологиченъ принципъ, който г. Хетрманъ не е изтъкналъ; той се състои въ слѣднето: всѣкоя хепотеза и и теория, прѣдлагана за обяснение явления отъ дадена област на природата, длъжна е да обхване цѣлата съвокупностъ на явленията отъ тая област. Прѣдполагамъ, че г. Хартманъ, отъ своя страна, ще намѣри тоя методологиченъ принципъ еднакво неоспоримъ.

Ще видимъ обаче сега, останалъ ли е г. Хартманъ вѣренъ на тоя принципъ въ своето изслѣждане на спиритизма? На гледъ, той е убѣденъ, че му останалъ вѣренъ, понеже твърдѣ положителено казва: „Отъ друга страна ние вивѣхме, че при свободно критично обсъждане на тия явления въ всичката имъ областъ, съ изключение сжщинското ясновидство, не се прѣдставя ни-най мѣлкъ поводъ да се прѣмине прѣдѣла на естественото обяснение и че природната необходимостъ отъ противното зависи отъ заблуда, макаръ и психологично разбираема, но несъстоятелна въ научна смисълъ“ (стр. 133).

Вѣрно ли е това? Едно само „исключение“, както ей сега видѣхме допуска самъ г. Хартманъ, и ния ще се повърнемъ къмъ него по-послѣ. Но единичко ли е то? Вѣрно ли е, че „необходимостта отъ противното“ е само „привидна“, и се поражда отъ „заблуда“. Отъ своя страна азъ твърдя, че „поводъ за прѣстѣпване прѣдѣла на естественото обяснение

ни е даденъ, и то по най-положителенъ начинъ. Въ редътъ на физичнитѣ явления на спиртизма има явление, обикновено наричано „проникване прѣзъ материя“. Г. Хартманъ сжщо говори за него у трактата си и изброява различнитѣ му видове, както : продѣване железенъ прѣстенъ прѣзъ ржката на медиума, проникване на монета, кжсове отъ плочена писалка и др. т. въ съвършено затворени съндѣци, надѣване прѣстенъ на стѣбецъ на масата, завързване възли на шнурове и ремици съ запечатани краища и т. н. прѣнасяне изъ другитѣ стаи прѣдмети въ стаята, дѣто става сеанса, а сжщо прѣнось на цвѣте бързорастяще. . . . „За това спирититѣ често приематъ, че медиума въ сомнамболично състояние може слѣдствие проникване прѣзъ материята да се освобождава отъ всѣкакви връзки и отново да влиза въ тѣхъ“ (стр. 54—56).

Тѣй като г. Хартманъ споменва за всички тия факти, то не е нужно да привождамъ други подобни опити, несъмнѣнно установляващи тѣхната реалность.

Какво мисли г. Хартманъ за тия явления? Ето що той мисли: „Особно невѣроятна областъ явления ни се прѣдставяватъ въ извѣстията, относящи се до проникване прѣзъ материя“ (стр. 54).

И тѣй, той отфърля ли ги, като „невероятни“? Нечуто и невидено! Той ги приема „условно“, както и всички други явления, и широко се ползува отъ тѣхъ за потвърждение на своитѣ теории за трансфигурацията на медиума и халюцинацията, като трактува за материализацията отъ естествена гледна точка.

Въ такъвъ случай, той обяснава ли, или най-малко, опитва ли се да обясни тѣй наричаното явление проникване прѣзъ материя, посрѣдствомъ каква и да е естествена теория, както е направилъ това и за другитѣ явления? Нечуто и небивало. Той даже и не се е опиталъ да даде обяснения. Но говори за тѣхъ и се основава на тѣхъ, като че е далъ такова обяснение. Ето дѣ азъ обвинявамъ г. Хартманъ въ прѣстѣпка противъ метода.

Защото едно отъ двѣтѣ: или той отхвърля явленията на проникване прѣзъ материята, или ги не отхвърля. Ако ли ги отхвърля, то това би било противно на четвъртия принципъ и въ такъвъ случай той не би трѣбало да се ползува отъ тѣхъ въ своитѣ обяснения; ако ли не ги отфърля, то той е

длъженъ да ги разгледва като естествени явления и, съгласно втория и третия митодологиченъ принципъ, да имъ даде съответно обяснение; но той не го е направилъ. И това се разбира, помеже явлението — „проникване прѣзь материя“ е отъ такъвъ родъ, че ние не можемъ го обясни съ естествени, извѣстни намъ причини; отъ гледна точка на нашето знание, това явление е трансцендетно, или, споредъ г. Хартмана, ще го наречемъ сврѣхестествено. По такъвъ начинъ, въ признаването „повода за прѣминаване прѣдѣла на естественото обяснение“ не може да има никаква „заблуда“. Слѣдовно, г. Хартманъ, като приема по-принципъ такъвъ фактъ като „проникването прѣзь материя“, когато става рѣчь за обясняване явленията на материализацията (запр., като допуска, че медиума може да мине прѣзь завръзките или прѣзь клетка, за да се прѣдстави въ ролята на духъ, или че драпировката на фигурата може да се прѣнесе прѣзь стѣнитѣ), чрѣзь самото това е прѣстѣпилъ задъ тия общи методологични основи, които той самъ е положилъ.

Г. Хартманъ, разумѣва се, ще възрази на това, че той е допусналъ „проникването прѣзь материя“ само условно, като е застаналъ на гледната точка на спирититѣ (стр. 111), за да ги научи какъ трѣба да разсждаватъ. Но думата съвсѣмъ не е за това. Спирититѣ твърдѣ отколѣ сами сж дошли до такава разсждение. Рѣчта е за рассждението на самия Хартманъ. Той казва: „Вѣрно е това, че ако допустнемъ въ медиума способностъ да прониква прѣзь вещество, то е потрѣбно не материално запиране или свързване на медиума, за да се докаже нетождествеността му съ явлението“ (стр. 111).

На туй ще отговоря: „Вѣрно е това, че ако допустнемъ въ медиума способностъ да прониква прѣзь вещество“, *то г. Хартманъ нѣма повече ираво да говори, че спиритизма не прѣдставя ни най-малакъ поводъ за прѣстѣпване задъ прѣдѣла на естествениѣ обяснения*. Той нѣма право да *опрѣква спирититѣ* въ туй, че тѣ *прибѣгватъ* безъ всѣкаква нужда „къмъ сврѣхестествени причини, не изводими отъ опита — къмъ такива, сжществуването на които именно и прѣдстои най-напрѣдъ да се докаже въ тая областъ явления, за които става рѣчь“ (стр. 147), и, *слѣдовно, той нѣма право да обвинява спиритизма* въ това, че „не е направилъ ни най-малкъ опитъ

да опрѣдѣли тая погранична чѣрта, задъ която се свършва възможността да се обяснява съ естествени причини“ (стр. 148).

Празднината, що се нахожда въ теорията на Хартмана относно „явленията проникване прѣзъ материя“ — неговото мълчание относно тѣхното обяснение — *ето доказва, даденъ отъ самия него, че тая „погранична чѣрта“ сѣществува*, и, безъ да се гледа на всичката магична способностъ на неговата „нервна сила“, той не се рѣшилъ да прѣстѣпи задъ тая чѣрта. Ето тая безисходностъ, прѣдъ която той е сложилъ орѣжие; това азъ констатирамъ. *Веднажъ това е тѣй — метода за изслѣдване, що не обяснява всички факти, които се е заелъ да обясни, или ги допуска безъ обяснение, самъ си произнася присъдата.*

Съдържание на „Видѣлина,“ год. IV, 1906.

Анимизмъ и Спиритизмъ отъ <i>A. H. Аксаковъ</i>	25—32, 67—80 и 149 - 255
Вампири на спиритическа литература	183
Видѣние (разказъ)	173
Видѣние на свѣтия	151—152
Другата страна на смъртта отъ <i>C. W. Leadbeater</i>	33—44
Духъ пазителъ на законана хазна	153
Единъ лѣкаръ въ Новия Свѣтъ	23—24
За стъпцата	171
Знаменити медиуми отъ Леонъ Дени	7—16, 46—57 и 81—89
Знанието на духоветѣ	94
Изъ тайнственото	141—144
Къщи посѣщавани отъ духове	162—163
Какъ можемъ помогна на мнимоумрѣлитѣ	169—172
Лѣчителъ	145—149
Мисль — Тѣла	137—141
Мистерията въ медицинския съвѣтъ	180
Миросъзданието	163—165
Нѣколко необясними явления	166
Народна опитность	64—65, 95—96
Небесно видѣние	65
Новооткрити мисли на Христа	92
Отъ другата страна на смъртта	111—135
Откритъ крадецъ чрѣзъ сънъ	151
Откритъ прѣстѣпникъ чрѣзъ масичка	165
Проклинание	97—111
Петгодишенъ медиумъ	93
Пратеника на папата	66 - 67
Починало момиче се материализира	179
Разкаяние за една кражба	45
Сбждната майчина клѣтва	167
Свърѣменность	164—165
Скритата изповѣдь	16—23
Свърѣмения спиритуализмъ	1—6
Сампо-Santo	57—64
Спиритическитѣ съобщения сж независими отъ медиумитѣ	90—92
Съръ Уйлямъ Круксъ	154—156
Университетъ основанъ по желанието на духъ	158—161
Що е истина?	157
Чудесно излѣчение	136
Чудесенъ цигуларъ	150

ИЗЛЪЗЕ ОТЪ ПЕЧАТЪ:

АСТРОНОМИЯ ЗА ЖЕНИ И ЗА ВСЪКИ
ЛЮБИТЕЛЪ НА НЕБЕСАТА.

Отъ Камилъ Фламарионъ. — Цѣна 2·50 л.

Издава книжарница „РОДИНА“, ул. Пиротска № 39—София.

Парижниятъ вѣстникъ „Le Temps“ казва за това съчинение слѣдното:

„Новото съчинение на Камилъ Фламариона излѣзе отъ печатъ. То е едно възхително творение, въ едно и също време научно по предмета си и литературно по своята форма, илюстрирано е съ многочислени карти и фигури, отъ които, по голѣмата частъ, сѣ изработени отъ знаменития астрономъ. Тази книга, написана съ живописна поезия и смущаещи загатки, ще плѣни женитъ, често пакъ много по-добъръ подготвени да разбератъ великитъ зрѣлища на природата, отколкото можеть; тя е еднанъ прѣ-красенъ трудъ, който въ малко време ще бѣде настолната книга на всичкитъ любители на небесата и интеллигентни жени“.

У редакцията на сп. „РОДИНА“ се намиратъ за проданъ
слѣднитѣ книги:

Ламермурската невѣста, романъ отъ *Валтеръ Скотъ*. Цѣна 3 л. 50 ст.

Умствено и нравствено саморазвитие, отъ *В. Чанингъ* (рѣчь държана въ бостонския работнически клубъ). Цѣна 60 ст.

Чудакътъ, романтична драма отъ *М. Ю. Лермонтовъ*. Цѣна 50 ст.

Една банкнота за 1,000 000 фунта стерлинги, отъ *Маркъ Туенъ*. Цѣна 30 стотинки.

Архиологически бѣлѣжки за Цариградъ, отъ *А. Гяуровъ*. Цѣна 30 стотинки.

Европа въ деветнадесетия вѣкъ, отъ *Д-ръ Х. П. Джѣдсонъ*. Цѣна 2·50 лева.

Разпятието на Филипъ Стронгъ, повѣстъ отъ *Charles M. Sheldon*. Цѣна 1 левъ.

Кѣмъ центра на земята, геологически романъ отъ *Жюль Вернъ*. Цѣна 2 лева.

Македонска Швейцария и нейното състояние подъ турцитѣ, отъ *А. Христовъ*. Цѣна 20 стотинки.

Астрономия за жени; отъ *К. Фламарионъ*.—Цѣна 2·50 лева.

Япония и Корея отъ *В. Фромъ*.—Цѣна 1·50 лева.

Който си изпише горнитѣ книги, отетѣватъ му се съ 25% отбивъ.

БИБЛИОТЕКА

СПИРИТИЗМЪ И НАУКА

Тая библиотека ще съдържа редъ съчинения на знаменити учени, които сж се занимавали съ научния спиритизмъ.

Първия № — излѣзе отъ печатъ; той съдържа опититѣ на професора отъ парижкия университетъ г. Карлъ Рише, правени отъ него миналата 1905 г. и описани отъ самия него подъ надсловъ:

„Нѣколко явления отъ материализация,“ придружени съ двѣ фотографични снимки на материализирания се духъ, Биенъ Боа.

Библиотеката ще излиза годишно до 30 коли обикновена осмина, придружавана съ пояснителни картини. Абонамента ѝ е 3 лева прѣдплатени. № 1 струва 30 ст. отдѣлно.

Който желае да бжде настоятелъ на библиотеката, нека ни събщи да му изпратимъ покана за записване на абнати.

Поржкитѣ се адресиратъ до редакторъ—издателя Т. И. Бъчваровъ ул. Пиротска № 39 — *София*.

Излѣзе отъ печатъ знаменитото съчинение на руския професоръ психистъ: А. Н. АКСАКОВЪ

Научнитѣ основи на Спиритизма „Анимизмъ и Спиритизмъ“.

Критично изслѣждане медиумичнитѣ явления и обяснението имъ съ хипотезитѣ: „нервна сила“, „халюцинация“ и „несъзнателностъ“.

Това съчинение е отговоръ на нѣмския философъ Е. ф. Хартманъ, който е искалъ да обяснява медиумичнитѣ явления съ горнитѣ хипотези. То е илюстрирано съ 24 фотографии, относящи се до текста.

Всеки просвѣтенъ четець, който търси истината и желае да знае какво е достигнато отъ учени люде, като Крукса, Варлея, Аксакова и др. по разврѣшение въпроса за човѣшкото безсмъртие, трѣба да прочетатъ тая книга. Тя струва за абонатитѣ на „Видѣлина“ 2 л. 50 ст., а за не абнати 3 л.

Поржки се адресиратъ до редакцията на сп. „Видѣлина“, кварталъ Банишора — *София*.

Печатница на П. М. Бъвайтовъ — *София*.